

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 21 (2297) Год XLV

Беласток 21 мая 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Дзень перамогі

Беласток. 10 мая на Камунальных могілках адбылося святкаванне 55-й гадавіны перамогі над фашизмам. Была адслужана паніхіда, а затым складзены вянкі ад тых арганізацый, якія ўшаноўваюць памяць савецкіх воінаў аддаўшых сваё жыццё дзеля міру ў Еўропе. Пасля адбыўся кароткі мітынг, на якім з кароткімі прамовамі выступілі прадстаўнікі арганізатаў супрэчы палкоўнік Вітальд Сацэвіч і консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Павел Латушка, прадстаўнік Маршалка Падляшскага ваяводства і нямногія ўжо ветэраны Савецкай Арміі. Прамоўцы адзначалі, што дзякуючы ахвярнасці чырвонаармейцаў грамадзяне Польшчы могуць сёння карыстацца свабодай.

Святкаванні юбілею перамогі адбыліся таксама на ваенных могілках у Замбраве. (ав)

Гайнаўка. Ветэраны розных вайсковых фармацый, якія змагаліся з фашистамі ў час II сусветнай вайны, а зараз жывуць на Гайнаўшчыне святкавалі разам з уладамі Гайнаўскага павета, горада і гміны Гайнаўкі 55 гадавіну заканчэння ваенных дзеянняў. Прадстаўнікі ветэранаў і ўлад ускладі кветкі і вянкі да помнікаў загінуўшым у 1939-1945 гадах. Пасля ўдзельнікі ўрачыстасці сустрэліся за гарбатай.

У Гайнаўскім павеце зарэгістраваных зараз каля 1 200 ветэранаў. (ам)

Мілейчычы. 2 мая на ваенныя могілкі, на якіх пакоіца прах 1 650 савецкіх салдат, прыйшлі ветэраны, каб ушанаваць памяць чырвонаармейцаў, якія загінулі падчас вызвалення паўднёва-ўсходняй Беласточчыны з-пад нямецкай акупацыі. Апоўдні на брацкіх могілках загарэліся лімпачкі, а дэлегацыі ветэранскіх арганізацый з Мілейчыцкай, Нурэцкай і Чаромхаўскай гмін ускладі кветкі. Затым настаяцель мясцовага прыхода а. Антоній Чапко прывітаў удзельнікаў урачыстасці, успомніў загінуўшых салдат і адслужыў паніхіду за супакой душ паўшых на поўлі бою. З прамовамі выступілі таксама палкоўнік Войска Польскага Вітальд Сацэвіч і віц-консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Уладзімір Сінельнікаў, а старшыня мясцовага гуртка ветэранаў Клаудзія Пахвіцэвіч запрасіла гасцей і калег з суседніх гмін у клуб на сустэречу. (вл)

Супраць насілля

Аляксей МАРОЗ

Моўчкі вуліцай 3 Мая ў Гайнаўцы прайшлі вучні і настаўнікі сярэдніх і падставовых школ. Разам з сям'ёй тыдзень раней замардаванай Эміліі Скепка звыш тысячы асоб пратэставала супраць насілля і злачыннасці. На магіле сяброўкі на праваслаўных могілках 5 мая моладзь ускладі кветкі, запаліла лімпачкі і свечкі, аддаючы пашану загінуўшай трапічнай смерцю.

Жудаснае здарэнне

У Вялікую пятніцу Эмілія не вярнулася нанач дамоў. Суботній раніцай яе мёртвае цела знайшлі непадалёк дома. Аказалася, што ноччу дзяўчына была задушана. Яе твар быў моцна пачарапаны.

Перад Вялікаднем справіла яна сабе вонратку, веласіпед, а ў пятніцу купіла яшчэ рыбкі для акварыума. Былі ў яе свае планы адпачынку ў час канікулаў. Не прадбачвалася трагедыі, — кажа маці нябожчыцы Галіна Скепка. — Ахвотна памагала дома, была прыкладнай дачкой і добрай сяброўкай.

Надкамісар Анджэй Понуркевіч, які выконвае абавязкі павятовага каменданта паліцыі ў Гайнаўцы пайнфармаваў, што ўжо зроблены фотаробат магчымага злачынцы. Пару дзён пазней паліцыя арыштавала 19-гадовага Лукаша Б., які прызнаўся ў забойстве ліцэйскіх.

Была малюткай, ціхай і спакойнай дзяўчынай, — успамінае класны выхавацель Эмілія Тадэуш Саньда. — Увесе клас плача па сяброўцы. Я спачатку не мог паверыць, што здарылася такая трагедыя. Дзяўчына заўсёды ведала, дзе яе месца і што павінна зрабіць, а ў час розных выездаў і дыскатэк не было з ёю ніякіх выхаваўчых клопатаў.

Класавыя сяброўкі былі вельмі ўсхваляваны забойствам Эміліі. „Мы не спадзяваліся, што ў Гайнаўцы такое можа здарыцца”, — гаварылі.

Прайшлі пратэставаць

Моладзь, якая ўдзельнічала ў маршу заяўляе, што прыйшла, каб моўчкі пратэставаць супраць насілля і злачыннасці і аддаць пашану замардаванай сяброўцы. Вучні ў першых радах шэсця неслі транспаранты з лозунгамі „Пратэстуем супраць хвалі насілля”, „Хто на чарзе?”, „Чаму?”

— Так не павінна быць, таму мы вырашылі пратэставаць супраць усялякіх злачынстваў, — гаворыць Магда Вінікаў, гаспадыня класа, у якім вучылася Эмілія і які быў ініцыятарам маршу.

Старшыня школьнага самаўрада Эмілія Троц дадае, што спачатку нават не разлічвалі на такую хуткую арганізацыю пратэсту і такую вялікую падтрымку з боку маладых людзей.

— Няхай смерць маёй дачкі будзе асцярогай для іншых, бо невядома хто можа быць чарговай ахвярай, — заяўляе маці Эміліі, Галіна Скепка. — Аднак нельга ўвесе час сядзець дома, трэба намагацца, каб была большая спрэвядлівасць і больш жорстка каралі злачынцаў. Не ведаючы што робяць тыя, што змяншаюць кары злачынцам.

Бацька нябожчыцы, Вацлаў Скепка, падкрэслівае, што прычынай росту злачыннасці ў Гайнаўцы з'яўляецца вялікае беспрацоўе, асабліва сярод моладзі. Настаўнік з ліцэя, у якім вучылася Эмілія, адзначае, што вечарами на-

[працяг 3]

Як пачынала інтэгравацца Еўропа?

Гал Ананім піша, што Храбры на працягу дзесяці месяцаў славу золата ў Польшчу з кіеўскіх цэркваў. Як палітык „еўрапейскага фармату”, не толькі наведваў хрысціянскія святыні, але таксама яднаўся з мясцовымі элітамі. Найбольш вядомым дасягненнем князя ў гэтай галіне быў гвалт над Прадыславай — сястрой кіеўскага князя Яраслава.

[мінулае і палітыка 4]

Попыт на гістарычную драматургію

Дзе б не пастаўлены быў спектакль пра Вялікае княства Літоўскае, Барбара Радзівіл ці Еўфрасінню Полацкую, усюды будзе поўная глядзельная зала. Нават у рускамоўных тэатрах у Гродне, Брэсце, Гомелі. П'еса — мастацкі погляд аўтара на гістарычны факт. Для гледача гэта даткненне да сваёй гісторыі. Сёння Барбара Радзівіл стала герайня на беларускай сцэне (у Гродне, Мінску, Віцебску ставяцца аднайменныя п'есы Аляксея Дудара і Раісы Баравіковай).

[інтар'ю з рэжысёрам 5]

Алімпіяды ведаў на праваслаўі

20 красавіка быў у Цэнтры права-слайной культуры пісьмовы экзамен. Дадзены былі тры тэммы. Большасць удзельнікаў цэнтральных элімінацый выбрала трэцюю, свабодную тэмму: „Адказнасць хрысціяніна за навакольны свет”.

[конкурс на багаслоўі 8]

Пажар у Вялікдзень

Папялішчы згарэлай у Вялікдзень царквы відаць ужо здалёк ад дарогі. Голы падмурек, кучы недатлелай драўніны, кветкі на папялішчы. Пажар успыхнуў пасля поўначы, першага мая. У дзень стаяла спякотнае, бясхмурнае надвор’е, нач выпала цёплая, як у ліпені.

[трагедыя ў Нарве 9]

Рабіла ўсю работу

Як фронт наступаў бачым: самалёты блішчаць. Немцы кажуць *unseren* (наши), а я кажу, што гэта амерыканцы. Схапіла я малога і ў падвал! А Ва-сіль у хлеў скаваўся, але яму абломак кішкі прабіў. Гадзіну ён мучыўся, нямецкіх салдатаў прасіў, каб застрэлілі, а гаспадыню — каб узяла нож і за-рэзала...

[устыдны з Прусіі 10]

Беларусь — беларусы

Папярэджваюць „Нашу Ніву”

Дарагія сібры!

Рэдакцыя беларускай незалежнай газеты „Наша Ніва” аспрэчвае абвінавачванье ў распальваныні міжнацыянальнай варожасці (5 артыкул Закону аб Друку Рэспублікі Беларусь). Такое абвінавачванье газэце вынес Дзяржаўны Камітэт па Друку Рэспублікі Беларусь на падставе надрукаванага ліста ў рэдакцыю, у якім чытач газеты распавядзе пра свой адчай, што выкліканы штодзённымі зынявагамі і прыніжэннямі толькі з-за

таго, што гаворыць па-беларуску... Папярэдні працэс супраць Дзяржкамдруку рэдакцыя „Нашай Нівы” выйграла дзякуючы падтрымцы калег і сяброў зь беларускіх і міжнародных арганізацый.

Перша паседжаныне суду па разглядаць справы адбудзеца 11 траўня а 10-й гадзіне ў Вышэйшым гаспадарчым судзе (Менск, вул. Валадарскага 8, пакой 209).

Сяргей ДУБАВЕЦ, галоўны рэдактар газеты „Наша Ніва”

10.05.2000 г.

Газэта на вяровачы

Сваім пазовам найстарэйшая беларуская газета абскарджалала папярэджаньне, вынесена ёй Дзяржкамдрукам за публікацыю ліста чытакі Тадцяны Судзіллоўскай пад назоў „Зайдрошчу Чачніі”. У лісьце, напомню, эмацыйна падымалася праблема фактычнага стану беларускай мовы ѹ яе носьбітай у Беларусі.

Апубліканы „Нашай Ніваю” ліст чытакі стаў для Дзяржкамдруку краіны ў сёлетнім красавіку падставаю, каб зьвінаваці газэту ў распальваныні нацыянальнай варожасці. Вышэйшы гаспадарчы суд, куды „Наша Ніва” заапэлявала, не палічыў патрэбным разъбірацца ў матывацый аўтаркі ліста ў рэдакцыі. Факты дыскрымінацыі беларускай мовы ў Беларусі на сталі клопатам ані судзьдзі Аляксандра Сідарынскага, ані адказчыка на ўчорашиім працсе, юриста аддзелу прававога забесьпячэння Дзяржкамдруку Рамана Антонава. Апошні, праўда, падкрэсліў, што прадстаўлянае ім ведамства адреагавала б папярэджаньнем на кожную аналагічную нашаніўскую публікацыю. А ў лісьце, апубліканым „Нашай Ніваю”, Дзяржкамдрук, мяркуючы з усяго, угледзеў зынявагу расейскага народу. (...)

У выпадку ж „Нашай Нівы” Вышэйшы гаспадарчы суд абышоўся ўчора ўважчычай двухслоўным вэрдыктом — у пазо-

ве адмовіць. Такім чынам, папярэджаньне Дзяржкамдруку пакінена ў сіле. Суд, як вынікае, паказаў, што выданыне ў Беларусі можа быць пакаранае папярэджаньнем за публікацыю меркаваныя чытакі. І гэта пры тым, што беларускі закон аб друку ѹ іншых сродках масавай інфармацыі пакідае рэдакцыі права на публікацыю матэрыялаў, палажэнняў, якіх яна можа ѹ не падтрымліваць.

На ўчорашиім судовым паседжаныні, даречы, прысутнічала і сама аўтарка аўтаркі дзяржкамдруку — архітэктарка Тадцяна Судзіллоўская. Яна паспрабавала была выкарыстоўца этап спрэчак і ўзыць слова — але мужчына-судзьдзя ражуча спыніў яе — маўляў, даволі Вашага ліста, Вы ўжо ўсё сказаў.

Такі вось суд, які не спрабуе разъбірацца ў прычынах напісанага, не культивуе беларускай мовы, але пакараныне за эмацыйныя клопат пра беларускую мову падцвердждае. (...)

Паводле Алены Паліковай, выканучага дырэктара „Нашай Нівы”, газета чарговы раз адчула сябе ў стане лялечкі, якая спрабуе хадзіць самастойна, але ж мае пры гэтым вяровачку — у кожны момант за гэту вяровачку могуць таргануць.

Юрась Бушлякоў
Радыё „Радыё”, 12 мая 2000 г.

Заява сакратарыята ТБМ аб дыскрымінацыі беларускай мовы ў войску

10 гадоў мінула з моманту прыняцця Закона аб мовах. Рэспубліка Беларусь стала незалежнай дзяржавай, але беларуская мова цалкам ігнаруецца ў беларускім войску. Вайсковая прысяга на вернасць Радзіме прымаецца навабранцамі на мове суседній дзяржавы. У беларускім войску адсунтічаюць статуты на роднай мове. Вайсковая падрыхтоўка і ўся выхаваўчая праца вядзецца выключна па-руску, у беларускім войску не гучыць беларуская вайсковая песня. Адзіная вайсковая газета „Во славу Родины” таксама рускамоўная. Паколькі бальшыня нашых хлопцаў набіраецца ў войска з невялікіх гарадоў і вёсак, дзе ў паўсядзённым жыцці дамінуе беларуская мова, лічым непрымальнім стан рэчаў, калі падчас вайсковой службы яны падвяргаюцца дыскрымінацыі па моўнай прыкмете.

У сувязі з гэтым Таварыства белару-

скай мовы патрабуе ад Урада Рэспублікі Беларусь зрабіць наступнае:

- стварыць у кожнай вайсковай частцы беларускамоўныя батальёны, для кіравання імі падабраць афіцэраў, якія вадодаюць беларускай мовай у аўтамат, неабходным для правядзення выхаваўчай працы і вайсковой падрыхтоўкі;

— перакласці на беларускую мову вайсковыя статуты;

— забяспечыць усе вайсковыя часткі тэктам прысягі на беларускай мове, і ўрачыстасці з нагоды прыняцця навабранцаў мі прысягі на вернасць Радзіме праводзіць на мове тытульнай нацыі нашай краіны;

— узнавіць курсы беларускай мовы для афіцэрскага складу;

— надаць газете „Во славу Родины” статус двухмоўнай і прадугледзець, каб не менш за 50% матэрыялаў друкавалася па-беларуску.

Сакратарыят ТБМ

Мінск, 4 траўня 2000 г.

Сяброўцы Мар'і КРАСОЎСКАЙ словаў шчырага спачування з прычыны напаткайшага Яе гора
— смерці БАЦЬКІ —
выказваюць: дырэкцыя, настаўнікі і працаўнікі адміністрацыі II Агульнаадукатыўнага ліцэя з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску-Падляшскім

Амерыканскія кангрэсмены разговараліся

Здаецца Аляксандар Лукашэнка „дагуляўся” са сваімі ваяўнічымі антызаходнімі прамовамі. Раней заходненеўрапейскія дзяржавы і ЗША абмяжоўваліся па сутнасці нічога незначушчымі для беларускіх уладаў заявамі з нагоды чарговых фактаваў парушэння правоў чалавека на Беларусі і непрызнаннем легітымнасці Лукашэнкі, што для яго безумоўна крыўдна, але на становішча ў краіне не ўплывала. Пасля прыняцця 3 мая Палатай прадстаўнікоў Кангрэса ЗША рэзалюцыі № 304 шмат можа змяніцца, тым больш, што ці не ўпершыню віна за становішча на Беларусі ўскладаецца на Расію і асуджаюча спробы пазбавіць Беларусь незалежнасці.

Поўны тэкст рэзалюцыі быў надрукаваны ў газете „Наша воля” 11 мая. Ён даволі вялікі. Змяшчае шраг тлумачэння ўзыходзячыя з чаго кангрэсмены выступаюць так рэзка. Між іншым узгадваецца рэферэндум 1996 года, дзякуючы якому Аляксандар Лукашэнка незаконна павялічыў тэрмін свайго знаходжання пры ўладзе на два гады. Канстатуеца, што „Беларусь пераўтварылася ў аўтарытарную паліцыйскую дзяржаву, дзе рэгулярна паштова праўныя чалавека”. Прыводзяцца прыклады знікнення шэрагу вядомых апазіцыйных дзеячаў, вымушанай эміграцыі Сямёна Шарэцкага, збіцца і арыштаў дэмантрантаў 17 кастрычніка мінулага года і 25 сакавіка г.г. Што датычыць расійскай дапамогі рэжыму Лукашэнкі, амерыканскія кангрэсмены сцвярджаюць, што яна дазваляе ўтрымліваць шматлікі паліцыйскі аппарат і кантраляваць эканоміку. Згодна рэзалюцыі гэтая дапамога ў 1996 і 1997 гадах складаў ад 1,5 да 2 млрд. долараў ЗША. А саюзная дамова „парушае гарантныя незалежнасці,

якія Барыс Ельцын падпісаў у 1994 г. на снежаньскім саміце кіраўнікоў дзяржаваў Арганізацыі па бяспечы і супрацоўніцтве ў Еўропе” у Будапешце (Венгрыя). Непакоіць кангрэсменаў і магчыма вяртанне на Беларусь яздернай зброя, што з'явіцца парушэннем Дамовы пра нераспаўсюджванне яздернай зброя падпісанай беларускімі кіраўніцтвам.

Палата прадстаўнікоў Кангрэса між іншымі пастанавіла асуздзіць парушэнні правы чалавека на Беларусі, заклікаць міжнародную супольнасць падтрымаць беларускую апазіцыю, падтрымаць сувэрэнітэт, незалежнасць і тэрытарыяльную цэласнасць Беларусі. Рэзалюцыя заклікае презідэнта ЗША забяспечыць супрацоўніцтва з беларускай апазіцыяй, падтрымкую незалежных СМИ, паднізь пытанне пра непрадстаўленне расійскім кіраўніцтвам дапамогі рэжыму Лукашэнкі на самым высокім узроўні, запатрабаваць, каб расійскі ўрад забяспечыць павагу сувэрэнітetu Беларусі, „асабліва ў свяtle нелегітимнасці рэжыму Лукашэнкі”.

Час пакажа, ці паўпльвае рэзалюцыя, асабліва калі яе прыме і Сенат ЗША, на дзеянні Лукашэнкі і Пуціна. Некаторыя беларускія апазіцыйныя палітыкі песімістычна сцвярджаюць, што сапраўднай прычынай рашэння ў кангрэсменаў стала пагаршэнне адносін ЗША з Расіяй, як толькі яны палепшацца, рэзалюцыя № 304 можа стаць звычайнай паперкай. Але нельга забываць і пра тое, што разашочас слова за беларускай апазіцыяй. На жаль, можна канстатаваць, што „Вясна-2000”, на якую беларуская апазіцыя мела шмат спадзяванняў, скончылася таксама як і мінулагоднія „весны”.

Зміцер КІСЕЛЬ

Да Дня Перамогі

Ужо 55-ы год беларусы святкуюць Дзень Перамогі. Не гасне народная памяць аб Вялікай Айчыннай вайне. Нельга не помніць, што ў Беларусі загінуў кожны чацвёрты жыхар. У выніку вайны ў Беларусі былі разбураны і спалены 209 гарадоў і раённых цэнтраў, 9 200 вёсак. Каля 3 млн. жыхароў не мелі жыцця і вымушаны былі туціца ў замлянках. Амаль усе прамысловыя прадпрыемствы і электрастанцыі былі знішчаны, а значная частка абсталявання была вывезена ў Нямеччыну. Гітлеравцы разграбілі маёмысць калгасаў і саўгасаў. Акупанты адабралі ў сялян і ўласную жывёлу.

Фашысцкія варвары спалілі Акадэмію навук у Мінску, вышэйшыя навучальныя ўстановы, школы, тэатры, клубы. Беларусь страдала палавіну свайго нацыянальнага багацця.

Нельга не помніць, што на ваенных франтах змагалася больш мільёна беларусаў. Многія беларусы праславіліся несмяротнымі подзвігамі. Доблеснымі абаронцамі Масквы былі генерал Даватар, лётчык Віктар Талаліхін. Лётчык Аляксандар Гаравец у раёне Курскай дугі збіў 9 варожых самалётаў.

На пікеце было шмат сказана пра неабぐрuntаванасць сённяшній беларускай афіцыйнай сімволікі (хіба, што існаваннем Савецкага Саюза) у адрозненні ад „стараадуйнай літоўскай Пагоні” ды белчырвона-белага сцяга, якія з'яўляюцца гістарычнымі беларускімі сімваламі. У палымяных прамовах маладзёны казалі пра небяспеку акупацыі Беларусі і пра магчымасць абароны яе незалежнасці. Было нагадана, што хутка міне год як Лукашэн-

За Ленінград аддалі сваё жыццё дасканалы снайпер Фёдар Смалячкоў і адміral Дрозд. Салдат Пётр Купрыянаў пайтарыў подзвіг легендарнага Аляксандра Матросава, 400 воінў-беларусаў удастоены званнем Героя Савецкага Саюза. 300 тысяч ураджэнцаў Беларусі атрымалі ордэны і медалі за ваенную доблесць і герайзм.

Беларусь праславілася партызанскім рухам. Лічыцца, што ў рэдакціях беларускіх партызан і падпольшчыкаў змагаліся 440 тысяч чалавек. Яны знішчылі 500 тысяч гітлеравцаў, разграмілі 948 штабаў і гарнізоны, падарвалі 11 тысяч эшелонаў, знішчылі 305 самалётаў, 1 355 танкаў і бронемашын, 18 000 аўтамашын, 939 ваеных складаў.

Нямала сыноў і дочак беларускага народа ўдзельнічалі ў єўрапейскім руху супраціўлення. Супраць фашызму змагаліся яны разам з патрыётамі Польшчы, Чэхаславакіі, Югаславіі, Францыі, Італіі і іншых краін.

У ваеннае ліхалецце многа гора наеліся і жыхары Беласточчыны, насы бацькі і дзяды. Яны прагна чакалі вызвалення, чакалі канца вайны, пракліналі гітлеравцаў. Аб гэтым нельга забыць, трэба помніць.

Мікалай ВАРАНЕЦКІ

Маладафронтавскі пікет

У пятніцу 12 траўня калі Пасольства Беларусі ў Польшчы ў Варшаве „Малады Фронт” арганізаваў чарговы пікет.

Гэтым разам пікет быў прымеркаваны да пятай гадавіны першага так званага рэферэндуму з 14 траўня 1995 года.

На пікеце было шмат сказана пра неабгрунтаванасць сённяшній беларускай афіцыйнай сімволікі (хіба, што існаваннем Савецкага Саюза) у адрозненні ад „стараадуйнай літоўскай Пагоні” ды белчырвона-белага сцяга, якія з'яўляюцца гістарычнымі беларускімі сімваламі. У п

У чым дапамагчы?

Консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Павел Латушка і віцэ-консул Уладзімір Сінельнікаў 8 мая 2000 года наведалі Беларускі музей у Гайнаўцы і ад імя Пасольства РБ у Варшаве падорылі музейнай бібліятэцы семдзесят кніжак і вышываны ручнік.

— У чым вам дапамагчы? — пытаўся віцэ-консул Павел Латушка, успамінаючы пра ранейшую падтрымку, у асноўным будаўнічымі матэрыяламі і праектамі абсталявання музея.

Дыпламат заявіў, што зараз па прычыне фінансавых складанасцей беларускі бок не зможа фінансава ўспамагчы будову, але прапанаваў звяртацца за будаўнічымі матэрыяламі, кніжкамі і неабходнымі для афармлення экспазіцый матэрыяламі. Абяцаў, што чарговая пастаўка кніжак будзе ў разоў дзесяць большай і ў музей пастаянна будуць дасылацца з РБ беларускія газеты і часопісы. Была таксама і палітычная заява Паўла Латушки, што Беларусь будзе зацікаўлена, каб музей стаў цэнтрам беларускай культуры з найбольшай у Польшчы бібліятэкай

беларускіх кніжак і месцам, куды прыяджалі б беларускія калектывы. Консул паведаміў таксама пра падтрымку музейнай дзейнасці палякаў з боку ўлад Рэспублікі Беларусь, спасылаючыся на пабудову за дзяржаўныя сродкі Музея Адама Міцкевіча ў Навагрудку.

За ранейшую дапамогу і кніжкі падзякаў Ян Хіліманюк, намеснік старшыні Грамадскага камітэта пабудовы Беларускага музея, які пайнфармаваў пра ход падрыхтовачных прац да стварэння першых экспазіцый. Аказваецца, што трэба яшчэ палажыць мармур на галоўную лесвіцу, прымацаўшы электрычнае асвятленне, прыладзіць гукавую сігналізацыю і атынкаўшы будынак звонку, на што спатрэбіцца яшчэ больш за 420 тысяч злотых.

У музейнай бібліятэцы знаходзіцца каля 6 тысяч кніжак, якімі карыстаюцца 243 чытачы. Самую вялікую частку чытачоў складаюць гайнаўскія і бельскія беллітэсты. За беларускімі кніжкамі прыходзяць таксама пенсіянеры, прыезджаючы студэнты з Варшавы, Беластока і Гродна.

Злева: Павел Латушка з жонкай Наталляй, Ян Хіліманюк і Уладзімір Сінельнікаў.

У час спаткання было заяўлена, што Брэсцкае аўяднанне кінавідэапраекту дало згоду перадаваць у Беларускі музей у Гайнаўцы стужкі з беларускімі фільмамі, але няма яшчэ адпаведнага дазволу польскіх мытнікаў.

Стараста і заадно намеснік старшы-

ні Грамадскага камітэта пабудовы музея Уладзімір Пятроўчук пайнфармаваў, што на арганізацыю экспазіцый ў адной зале стараствам перададзеных будзе 10 тысяч злотых.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Неабходныя толькі пры пажары

У адпаведнасці з законам аб пажарнай ахове гмінныя самаўрадавы ўлады маюць абязвязак забяспечыць выдаткі добраахвотных пажарных каманд на сваёй тэрыторыі. Тому штогод Гмінная рада прадугледжвае ў бюджетце адпаведныя сродкі, а Гмінная ўправа выдаткоўе іх згодна з пастановай Рады. Пажарнікам, якія прымаюць удзел у вогнетушыльных акцыях належыцца дыета — эквівалент за страчаны працоўны час, які выплачваецца ў канцы года. Велічыня дыеты ў паасобных гмінах розная. Напрыклад, у Дубіцах-Царкоўных і Чыжах за гадзіну працы падчас тушэння пажару плацяць 10 зл. У Орлі да лютага г.г. плацілі 5 зл., а цяпер ужо 7 зл.

Да павышэння дыеты арлянскім пажарнікам я асабіста, як мясцовы радны, таксама меў дачыненне. Пасля размовы з гмінным камендантам пажарнікаў звярнуўся я з пісьмовай прапано-

вай ва Управу гміны. Напісаў я, што стаўка 5 зл. за гадзіну абрахуе гонар пажарнікаў, якія за год службы атрымояўшы у сярэднім па сто зл., калі члены Гміннай управы за адно пасяджэнне, часта безвыніковае, бяруць па 50 зл. І хаця мая прапанова была праігнавана (сказаў, што я не маю права ўмешвацца ва ўнутраныя справы пажарнікаў), усё ж такі дыету трохі падбавілі. Пацвярджаецца сумны вывад пажарнікаў, што людзям яны неабходны толькі падчас пажару. Пасля акцыі аб іх ужо не памятаюць.

Нягледзячы на ўсялякія нягody разы пажарнікаў папаўняюцца новымі добраахвотнікамі. Па гэтай прычыне ад 10 да 21 красавіка г.г. у Орлі адбыліся курсы для 43 пачаткоўцаў з Орлі, Рыгораўцаў, Малінік, Рудутаў і Градалёў. Вучэнні арганізавалі работнікі Павятовай пажарнай камендатуры з Бельска-Падляшскага.

— з хваляваннем гаворыць выхавацель Тадэуш Саньда.

Раённы прокурор у Гайнаўцы Аліна Сапежка-Петручик пацвярджае, што за апошні час узрасла колькасць злачынстваў у горадзе, хаця адначасна паліцыя штораз часцей выяўляе правапарушальнікаў.

У маршы маўчання ідуць прадстаўнікі ўлад — стараста Гайнаўскага павета і бурмістр горада. Апошні заяўляе, што прыйшоў сюды як прыватная асоба. Ён — бацька дзвюх дочак, якім таксама здаряеца выходзіць у кіно або кавярню і вяртацца поцемкам. Кажа, што Гайнаўка на фоне іншых гарадоў не вылучаеца павышанай злачыннасцю, але дзеянні ўлад будуць ісці ў напрамку прадухілення насілля і ўсялякіх іншых адмоўных з'яў.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Загадчыкам курсаў быў капітан Аляксандр Скарболовіч, а старшынёю экзаменацыйнай камісіі — старши капітан Ян Шкода. Экзамены здалі ўсе курсанты (на здымку) і ад гэтай пары

могуць яны — пад наглядам камандзіраў секций — удзельнічаць у тушильных акцыях.

Міхал Мінцевіч
Фота аўтара

Марш закончыўся каля магілы Эміліі на праваслаўных могілках.

Штогод новая інвестыцыя

Нягледзячы на скромны бюджет (1,9 млн. зл.), у Дубіцкай гміне штогод рэалізуецца новая інвестыцыя. Сёлета плацуеца выкананец 1 345 м² каналізацыйнай сеткі і падключыць да яе 17 гаспадарак. Як паведаміў сакратар Гміннай управы Мікалай Лайкоўчык, зараз вядзецца інтэнсіўная падрыхтоўка да будовы бі-

ялагічнай ачышчальні сцёкаў. У сувязі з завяршэннем пабудовы новага школьнага будынка гміна будзе намагацца адкрыць у сябе гімназію, паколькі лік дзяцей усталяваўся на ўзоруні 130 асоб. Улады разлічваюць таксама на адкрыццё пагранічставы, якія прызначаныя на працу ў Дубічы 12 маладых сем'яў.

Турыстычным атракцыёнам гміны з'яўляецца вадасховішча Бахматы на рацэ Арлянцы. Прыйзджаюць сюды на летні адпачынак людзі з усёй Польшчы. У мінулым годзе адпачынкавы цэнтр, якім загадвае Іаланта Соха, прыдбаў гмінай казне 70 тыс. зл. На сёлетні турыстычны сезон усе месцы ўжо забраніраваны.

Дарэчы будзе прыгадаць, што зароб-

кі дубіцкіх самаўрадаўцаў і гмінай адміністрацыі — самыя ніzkія ў ваяводстве, а некаторыя радныя адмовіліся браць грошы за ўздел у пасяджэннях Гміннай рады і яе камісій. Гэта не перашкаджае ім самааддана працаўцаў на карысць сваёй гміны. Можна іх ставіць у прыклад самаўрадавым дзеячам суседніх гмін.

Андрэй НАЗАРЭВІЧ

Вяртанне да сваіх Станіслава Грынкевіча

Вітаўт Грынкевіч, сын Станіслава.

(заканчэнне; пачатак у 19 н-ры)

Пра лёс Станіслава сям'я даведала-ся пасля 1956 г. Нейкі чалавек адшкуй сына Станіслава, Вітаўта, дамовіўся з ім на сустрэчу і расказаў яму, што бацька яго не жыве: памёр на дызентэ-рю, на адным з этапаў, калі вывозілі іх з Мінска на ўсход. Кім быў той чалавек — невядома — не выявіў свайго імя і прозвішча.

Пошуکі праз Польскі чырвоны крыж у 1957 г. пацвердзілі, што Станіслаў Грынкевіч не жыве. Вестка ПЧК ад 24 студзеня 1958 г. паведамляла, што памёр ён 25 ліпеня 1945 г. у лагеры на тэрыторыі Савецкага Саюза. А. Ліс, А. Пяткевіч, Я. Трацяк у артыкуле пра Станіслава Грынкевіча ў 3 томе Энцыклапедыі гісторыі Беларусі (Мінск 1996, с. 164) пішуць, што 15 мая 1945 г. вененным tryбуналам Беларуска-Літоўскай ваеннай акругі прыгавораны да вышэйшай меры пакарання. Ці быў 25 ліпеня 1945 г. Станіслаў Грынкевіч расстраляны пад Магілёвам — можна ў свяtle пададзеныхвестак сумнявацца. Патрэбны тут канкрэтныя дакументы. Ці меў іх Сяргей Чыгрын, пішучы пра расстрэл Станіслава Грынкевіча?

У сына С. Грынкевіча, Вітаўта, захаваўся ліст ад Максіма Танка датаваны 24 лістапада 1944 года. З яго даведваемся, што Ядвіга мнагакратна звярталася да яго з просьбай дапамагчы ў вызваленні мужа. Добры знаёмы Грынкевічай з даваенай пары гэтым лістом страціў давер у спадарыні Ядвігі. Сёння, чытаячы гэты ліст і знаючы рэаліі таго часу, можна сумнявацца, ці М. Танк мог уратаваць ад смерці ці вызваліць з турмы С. Грынкевіча. Можа баяцца за самога сябе (ліст друкуеца побач).

Здзіўляе мяне ўпэўненасць С. Чыгрыны ў некаторых сцвярджэннях, напрыклад, пра тое, што жонка пра смерць мужа не ведала да канца свайго жыцця.

Другое — адмоўнае сцвярджэнне на-конт нацыянальнасці дзяяці і зацікаўлення беларускімі справамі. Калі б не гэтае зацікаўленне і павага да бацькі — беларуса, не захавалі бы яны яго спадчыны (брашуры, здымкі), не адносіліся б з павагай да беларускай мовы, якую памятаюць да сёння. Прайшлі ж кузню беларускай інтэлігэнцыі — Віленскую беларускую гімназію. У хаце-

Мінск 24-XI-44

Паважаная Грамадзянка! Я вельмі пера-трашаю Вас, што не меў ма-гчыма-сці адказаць на Вашыя папярэднія лісты ў справе ўсімі намі паважанага грамадзяніна др Грынкевіча — Вашага мужа. Я надзеяюся, што справа Яго будзе выяс-нена. За два дні перад смерцю Кузьмы Чорнага я даведаўся ад Яго, што ён быў у пра-курора т. Ветрова і передаў яму Вашу просьбу, зазнаючы, што хая ён аса-біст-та не знаёмы з доктарам, але чуў аб ім, як аб выда-тным чалавеку науки, як-аб чесным і сумленным чалавеку, яко-га варо-жыя сілы ўцягну-лі ў гэту трагіч-ную гісторию. Кры-уды Вашы на нашу інтэлігэн-цию — дару-йце мне за ичы-рас-ци — яны ў ро-унай мяжы слушныя як і ня-слушныя. Частка нашай інтэлігэн-ци, якая была пад нямецкай акупа-ци-яй,

зна-и-лася ў такім становішчы, што яе стараліся розныя павукі аблытаць паву-ци-нем, скампраміціраваць і гэта ім-у значнай мере ўдалося. Другая частка — мала ведае такіх людзей як Ваш муж i, агулем, абставіны, і ўмовы жыцця, каб з поўнай адказнасцю магла нешта ска-за-ць у гэтаі справе. Ды і не яна, гэта інтэлігэнцыя, вырашае гэтыя справы. Ёсьць орга-ны, якія, будзем надзеіца, разбяру-ци. А спра-ядлівае вырашэнне гэтай спра-вы, думаю, гэта і Ваша жаданне і ўсіх нас — людзей, якія ведалі док-тара, як чалавека заслугоўваючага толькі на такія сумленныя адносины да Яго. З сваёй стараны я лічу за свой абавязак сказаць і сваё слова i рад буду, калі гэтым дапамагу ў чым паважанаму док-тару — Вашаму мужу.

З пашанай Максім Танк

з бацькам размаўлялі выключна па-беларуску. Да-чка Ганна расказала мне, як перад Новым годам заўсёды па-беларуску віншавалі спярша бацьку, а пазней па-польsku — маці.

Здаецца, спра-ва тут у чым другім: лё-сам Станіслава Грынкевіча і яго сям'ёй ніхто з беларусаў ні ў Польшчы, ні

у Беларусі пасля вайны не цікавіўся, бо ён жа быў беларускім хадэцкім, а не камуністычным дзеяцам, да таго інтэлігентам, які верыў у ідэалы БНР.

Не ведаю ці апрача сям'і Станіслава Грынкевіча ў Польшчы, Язэпа Найдзюка і Юры Туронка каго-небудзь з беларускіх інтэлігентаў да 1980-х гадоў цікавіла гэтая постаць. Таму, ма-быць, і вяртанне адбываеца так позна. Калі ў 1983 г. Я. Найдзюк адведаў шпіталь у Харошчы, сустрэў там доктара Шымборскага, які памятаў Станіслава Грынкевіча і падрыхтаваў спісак яго спецыялістычных псехіяtryчных публікацый. Варта тут успомніць, што ў 1938 г. 36-гадовы лекар быў вядомым у Польшчы і адзначаны спецыяльной узнагародай. Аднак, як белару-су, трэба было яму часта заяўляцца ў харашчанскую паліцію, куды хадзіў разам з сынам Вітаўтам.

Наогул постаць Станіслава Грынкевіча заслугоўвае асобнай вялікай публікацыі. У яго біографіі ёсьць пэўныя су-пярэчнасці, але калі падысці добрасумленна да яе (бо, здаецца, асока Станіслава Грынкевіча на гэта заслугоўвае) можна ўсё высветліць.

Лена Глагоўская

Злева: унучка Анна, прапунук Міша і Ганна Вайткевіч — дачка Станіслава Грынкевіча.

Як пачынала інтэгравацца Еўропа?

Яўген МІРАНОВІЧ

На гэтае пытанне грамадзянне Польшчы атрымалі адказ падчас шматлікіх сувязаванняў з нагоды тысячагоддзя сустрэчы ў Гнезнене нямецкага імперата-ра Атона III і князя Польшчы Баляслава Храбрага. Падчас сустрэчы прэ-зідэнтаў краін Сярэдній Еўропы, якое адбылося па ініцыятыве Аляксандра Квасненскага ў палове красавіка, можна было пачуць, што ўжо тысячу гадоў тому Польшча была прынята ў Еўропу, прысвоіла сабе „захо-днія ка-што-ўнасці” і стала адным з неадлучных фактараў лацінскай цывілізаціі. У канцы красавіка выязнную сесію ў Гнезнене арганізо-ваў парламент. Пад-час выступлення маршалка Сейма і Сената, архіепіскапа і мітрапаліта, паслоў і сенатару найбольш гавары-лася пра тысячагадовае польска-ня-мецкае сяброву-ства і супольнасць хрыс-ціянской (чытай: лацінской) Еўропы. Амаль такі ж лозунг, заклік, жэсты ў выкананні палітыкаў і журналистаў дэманстраваліся раней, калі гаварыла-ся пра адве-чнае польска-расійскае сяб-роўства. Тады падчас урачыстых па-сяджэнняў і ўсялякіх з'ездаў не ўспамі-налася пра Суворава, Мураёва, Сталіна; сёння, гаворачы пра польска-ня-

мецкія адносіны, не ўпамінаюцца ні Фрыдрых II, ні Біスマрк, ні Гітлер. Тое, што гаварылася пра падзеі з пералому X і XI стагоддзяў прыму-шала проста хіліць галаву перад мудрасцю тадышніх польскіх і нямецкіх „кіраўнікоў дзяржаваў”, якія тысячу гадоў тому рашуча праводзілі інтэгра-цию Еўропы.

Усё пачалося ад того, што праж-скаму епіскапу Войцеху, які быў прадстаўніком чэшскага княжацкага роду, палітычна канкуренцыя зні-шила амаль усю сям'ю. Епіскап хацей схавацца ў кляштары, але рымскі па-па даў яму выбар: або вярнуцца на пражскую епіскапства, або ісці пашы-рацу хрысціянскую рэлігію ў паган-скія краіны на поўначы Еўропы. Вой-цех, якому сталіца хрысціянской Чэхіі аса-цыявалася з месцам пакарання смерцю яго сям'і, выбраў місійную дзея-насць. Падаўся ў Гданьск, а пасля ў Прусию, дзе пару тыдняў раней польскія рыцары пра-бавалі мячом пе-раканаць тулыльцаў да „сапраўднай веры”. Войцех апынуўся сярод раз-юшаных польскай агрэсіі прусаў. Неўзабаве быў забіты адным з прус-кіх рыцараў, якому палякі пару дзён раней засеклі брата.

У той самы час у Нямеччыне пры-ўладзе апынуўся малады ідэаліст Атон III, якому марылася адбудова рымскай імперіі на ідэалагічнай аснове хрыс-ціянства. Падаўся ён у сакавіку 1000 го-

да ў Польшчу, каб праверыць ці гэтая краіна можа стаць адным з элементаў імперыі. Князь Баляслаў, які (так як сённяшнія кіраўнікі дзяржавы) імкнуў-ся, каб прынялі яго да лацінскай су-польнасці, пастараўся зрабіць добрае ўражанне на найважнейшым палітыку заходняй Еўропы. Меў сапраўды перспектывы стаць адным з важнейших князей нямецкай імперыі. Раней у за-лежнасці ад нямецкіх імператараў апынуўся яго чэшскія сваякі.

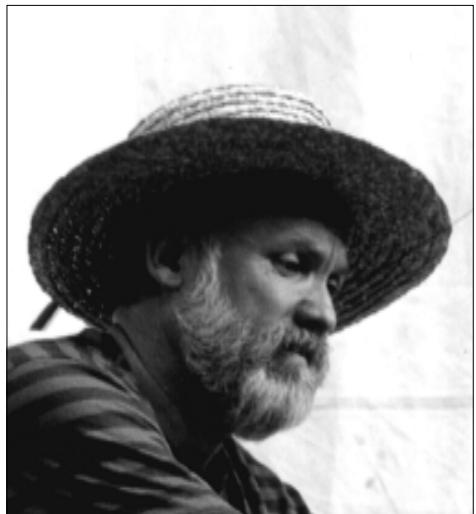
Баляслаў лічыў перш за ўсё на кара-леўскую карону, якую абяцаў яму Атон III. Аднак тым часам у Рыме пачалося паўстанне і з „вечнага горада” прагна-лі імператара і залежнага ад яго папу. Усе намаганні Баляслава аказаліся да-рэмнымі. У 1002 г. памёр, праўдападобна атручены, Атон III. Улада ў Ня-меччыне апынулася ў руках баварска-га князя, набожнага Генрыха II, які пасля смерці быў прызнаны святым.

Святы Генрых меў зусім іншую кан-цепцию єўрапейскага ладу. Інтэгра-цию бачыў не на нейкіх ідэйных асно-вах, але на сіле нямецкай арміі. Быў большым рэалістам чым Атон, таму і нямецкія епіскапы пастараліся учы-ніць яго святым.

Баляслаў Храбры магчыма такса-ма быў бы святым, калі б стаяла за ім адпаведна моцная касцельная струк-
[працяг № 10]

Попыт на гістарычную драматургію

Размова з мастацкім кірауніком Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі „Вольная сцэна” Валерыем МАЗЫНСКІМ.

— Як у апошнім, багатым у значныя палітычныя перамены дзесяцігоддзі змяніўся рэпертуар тэатраў у Беларусі?

— Змены рэпертуару — абсалютныя. Савецкага рэпертуару ўжо няма. Калі сёння нехта піша савецкія п'есы, яны ўжо не чытаюцца. Патрэбы тэатра, якія дзіўна, звязаны не з сённяшнім днём. Вялікі попыт ідзе на гістарычную драматургію, гістарычную тэму. Дзе б не паставлены быў спектакль пра Вялікае княства Літоўскае, Барбару Радзівіл ці Еўфрасінню Полацкую, усёды будзе поўная глядзельная зала. Нават у рускамоўных тэатрах у Гродне, Брэсце, Гомелі. П'есы — мастацкі погляд аўтара на гістарычны факт. Для гледача гэта даткненне да сваёй гісторыі. Сёння Барбара Радзівіл стала герайнія на беларускай сцэне (у Гродне, Мінску, Віцебску стаўшыся аднайменныя п'есы Аляксея Дудараў і Раісы Баравіковай). Дзесяць гадоў назад пра яе проста не чулі. Пасля спектакляў гледачы прыходзяць да акцёраў, прыносяць кветкі і дзякуюць за прыбліжэнне ім сваёй гісторыі.

— Чым можна вытлумачыць такое зацікаўленне тэатраў гісторыяй?

— У кожным чалавеку ёсьць генетычна патрэба даведацца: а хто быў мой дзед? Ведаю гэта па сабе. Я — чалавек свядомы, а ведаю толькі імя свайго прадзеда. Мае браты і сёстры гэтым зусім не цікавіліся. А калі я нарыйсаваў

наша генеалагічнае дрэва, гэта прыдало ім гонару, бо аказаўся, што яны не на пустыні растуць. У цяперашній Беларусі ёсьць магутная патрэба ўсвядоміць сабе хто мы такія ёсьць і якая наша гісторыя. На гэта спрацавалі дзеянствы гады, калі было пяцігоддзе нацыянальнага ўсведамлення. Гэта дала свой плён і сёння на гістарычных спектаклях, нават сярэдняга гатунку, наглядаеца паўнотая зала. У Купалаўскім тэатры ў Мінску, у Гродне і Віцебску я сам гэтае бачыў. Гэта трэба скарыстаць і даць людзям магчымасць уведаць, што 300-400 гадоў тут не пустка была, што паны былі не толькі польскія і рускія, але былі і свае, якія ўсведамлялі, што гэтая зямля наша, што ўжо тады біліся за незалежнасць. Сёння ідзе яднанне сучаснасці з мінулым. Нядайна закончыўся конкурс беларускай драматургіі за 1999 год і аказаўся, што сёння сучасная п'еса — гэта гістарычная п'еса, якая перакідае мастерок паміж сучаснасцю і мінулым.

— Ці гэта не ўцёкі ад проблем сучаснага дня, калі драматургі хаваюцца ў гісторыю?

— Я думаю, што з аднаго боку ёсьць страх. Але з другога боку драматургія — гэта такі род літаратуры, які мусіць паглядзець на падзеі з адлегласці. Інакш усё замыліваецца ў воку. Драматургія гэта мастацкі погляд і не можа ў ёй быць бытаапісання, а толькі аба-гульненне. А сёння абагуліць і глянуць з адлегласці на наш час вельмі цяжка. Дудараў і Петрашкевіч прарабавалі пісаць п'есы на сучасныя тэмы. „Прынц Мамабук” Дудараў, напісаны на т.зв. эзопавай мове (пісаць упрамую гэта не мастацтва, а публіцыстыка), многіх напалахай. Я чыноўніку з міністэрства тлумачыў, што „Прынц Мамабук” не напраўлены супраць презідэнта ці дзяржаўнікаў, называў яго дэмагогам, які сам не паважае презідэнта, ганьбіць яго, не верыць у яго інтэлектуальнае здольнасці, што презідэнт можа зразумець іронію і пасмяяцца пры гэтым. Напомніў я, што ва ўсе часы кароль меў пры себе блазна, які аздараўляў атмасферу, калі чыноўнікі баяліся яму сказаць праўду. Дудараў выступае тут у ролі блазна, а тэатр — гэта скамарохі, блазнікі. П'еса „Прынц Мамабук” цікім сапам, як кажуць, забаронена, не фі-

На здымку: Тэатр „Вольная сцэна“ на Шэкспіраўскім фестывалі ў Эдынбургу — жнівень 1996 г. У цэнтры — Валеры Мазынскі.

нансуюць яе. Але мы ўсё-такі паставім яе, зробім на баку, да 50-гадовага юбілею Дудараў.

— Значыць, усё-такі цэнзура ў вас захавалася...

— Цэнзуры ў нас у прынцыпе як бы і няма. Але першая ластаўка ўжо з'явілася, патыхнула савецкім часам. Мы пакуль жартуем на гэты конт. Не далі нам грошай, тлумачачы, што ў дзяржаве іх няма. Па гэтай прычыне драматычныя тэатры ўвогуле можна пазакрываць і тады спакайней будзе ў краіне. А прости народ нават не з'яўляйшь гэтага.

— Ці ў сувязі са складаным эканамічным становішчам краіны існуе магчымасць міжнароднага тэатральнага супрацоўніцтва?

— Поўнасцю цяжкая справа. Яшчэ чатыры-пяць гадоў назад мы двойчы маглі выехаць у Шатландью. Тады яшчэ была зацікаўленасць што там робіцца ў Беларусі, як там людзі выходзяць на шырокі і вольны прастор. А цяпер усё зноў заткнулася. У свеце адбываецца многа цікавага і з дзесяць гадоў магуць без нас абысціся, не захацець глядзець, што ў нас на тэатральным небасхіле робіцца. Зараз у свеце існуе нецікаўленасць да Беларусі.

— Ці захаваліся якія-небудзь кантакты з польскімі тэатрамі?

— На дзіве і на жаль ніякіх кантактаў з польскімі тэатрамі няма. Раней толькі Купалаўскі тэатр у нейкай ступені кантактаваў з беластоцкім тэатрам. Калі гаварыць асабіста пра мяне, то я ў нейкай ступені выхаваўся на польскім тэатры. У 1970-80-я гады я ўсё

лавіў адтуль, чытаў часопіс „Тэатр“ і па фотадымках у ім знаёміўся з эстэтыкай, наглядаў як яна мяніеца. Польскі тэатр таксама не мае ўжо ранейшага ўздыму. Але, на жаль, няма ніякай цікавасці ні з польскага, ні з беларускага боку, пануе ўзаемная ціхая абыякавасць. Гэта і наш комплекс і комплекс польскі.

— А якія перспектывы ў беларускага тэатра?

— На сённяшні дзень ніякія. Мне здаецца, што тэатры мусіць закрывацца. У Беларусі ўсяго 24 тэатры, якія прывязаны да дзяржавы. У той эканамічнай сітуацыі, у якой знаходзіцца Беларусь, не ўсе тэатры мусіць выжыць. Застанецца некалькі тэатраў і опера. Астатнія знікнуть у старой форме і знікнутуць у новай. Напрыклад, у Расіі знікла вельмі многа тэатраў, але ў суме іх стала больш, чым пры Савецкім Саюзе.

— Дзесяць гадоў таму вы з віцебскім акцёрам прыехалі на Беласточчыну з п'есай „Конскі партрэт“. Ці магчымай была б подобная акцыя цяпер?

— Маём падрыхтаваны спектаклі, з якімі можна выехаць у глыбінку, якія можна паказваць на сцэнах местачковых дамоў культуры. У такіх спектаклях выступае 8-10 акцёраў, дэкарацыі змяшчаюцца ў некалькіх валізках. Калі б нехта нас запрасіў і забяспечыў элементарныя бытавыя ўмовы і неабходныя варункі для выступленняў, тады б мы маглі прыехаць са спектаклем і на Беласточчыну.

— Дзякую за размову.

Гутарыў Віталь Луба

Спадзяемся на нашых падпісантай. Будзем яго выдаваць, чаго б гэта ні каштавала.

У рэдакцыйную калегію ўваходзяць вядомыя беларускія і замежныя даследчыкі, м.інш. Аляксандар Баршчэўскі з Польшчы, Джэймс Дынглі з Вялікабрытаніі, Юры Лабынцаў з Расіі. У першым нумары англомоўных „Кантактаў і дыялогаў“ знойдзем артыкулы і допісы, прысвечаныя аналізу розных пытанняў беларускай гісторыі, культуры і мовы аўтарства вядомых даследчыкі — Уладзіміра Конана, Захара Шыбекі, Генадзя Цыхуна, Анатоля Грыцкевіча, Янкі Запрудніка з ЗША, Васіля Пущко з Расіі, Марыяна Фукса з Польшчы.

Сяргей Гваздзёў, філолаг і мастацтвазнавец, займаецца культурнымі праектамі. Адзін з новых праектаў — выявленне лёсу беларускага мастацтва (1939-1944 гг.). Удзельнікамі гэтай задумы з'яўляюцца Арсэнь Ліс (літаратурна-пабліцыстычны аспект), Анатоль Сабалеўскі (тэатр часоў акупацыі;

„Кантакты і дыялогі“ на ўесь свет

Міра ЛУКША

У студзені г.г. паявілася чаканае беларусістамі выданне „Кантактаў і дыялогаў“ на англійскай мове.

— Часопіс усё-такі мае асобны, адметны твар, — кажа рэдактар Сяргей Гваздзёў. — Па дамоўленасці з Адамам Мальдзісам друкуем іхніх матэрыялаў 70 адсоткаў. Імкнемся пашырыць разуменне беларусістыкі. Культуралагічны і інфармацыйна-аналітычны часопіс „Кантакты і дыялогі“, які выходитць з архітэктурай... На з'ездзе беларусістай у май хочам перарыентаваць часопіс „Кантакты і дыялогі“, хоць бы беларускамоўную версію, зрабіць яе больш грамадскім, выразным адбіткам, які б акцэнтаваў сваю ўвагу не на чиста навуковых проблемах, але на праблемах грамад-

скага жыцця і культурных умоў, грамадскіх узаемадносін беларусаў і Беларусі з іншымі краінамі. Гэта будзе пашыраць беларусіскі кантекст па ўсім свеце. Калі прыглядзецца, Міжнародная асацыяцыя беларусістай гэта шаноўная, паважаная структура, але большасць яе сяброў, якім за 50, каля 60-ці гадоў, таксама шаноўнага ўзросту. Павінны з'яўляцца маладыя сілы ў розных краінах свету. Таму мы і працавамо такую англомоўную версію. Гэта павінна паспрыяць пашырэнню ведаў пра Беларусь, яе гісторыю, культуру ў розных краінах. Прапанаваў выхаду — раз у два месяцы, шэсць разоў у год, а адзін нумар будзе прысвечаны развіццю беларусістykі ў адной краіне (у гэтым годзе працавацца Польшча). Мы звярталіся за дапамогай у Польскі інстытут у Беларусі, абяцалі нам памагчы, ды па нейкай прычыне пакуль адмовіліся.

— Я ніколі не спадзяваўся, што рэдактарскі клопат, гэта перш за ўсё пошуки грошай! — дадае С. Гваздзёў. —

[працяг ↗ 11]

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Хачу быць „склеповай”!

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Юлітка Жамойда толькі што адсвятавала 9 мая дзень нараджэння. Дзяўчынцы восем гадоў. Яна вучаніца ПШ н-р 4 у Беластоку.

— У школе найбольш люблю тэхніку, — кажа першакласніца. — А пасля ўрокаў езджу на ровары, — дадае Юліта.

Разам з сястрыцай Касяй, да-школьніцай беларускага дзіцячага садка, у кожную вольную хвіліну прыдумваюць вясёлыя гульні.

Юлітка з музычнай сям'і. Яе тата Андрэй іграе ў гурце „Аро”. Усе аднагодкі Юліты зайдзросцяць дзяўчынцы, бо яе тата іграе час ад часу і на школьніх мерапрыемствах, і ў беларускім прадшколлі. Юліта таксама рыхтуецца ў музычную школу.

— Ёсць толькі адна проблема, — адзначае дзяўчынка. — Я хачу іграць на піяніне, а мама і тата намаўляюць мяне не віяланчэль.

Зараз першакласніца думае пра канікулы. Напэўна паедзе з сястрой да бабулі Марысі ў вёску Сынкаўцы. Там яе любімая сабачкі „Місь” і „Рудзік”.

— У нас яшчэ бабуля Аляксандра і дзед Міхал у Беластоку, — дадае дзяўчынка.

Юліта хоча быць „склеповай”. Як амаль усе першакласніцы не любіць хлопцаў.

— Но моя сястра Кася мае нарачонага ў прадшколлі, — чую сямейны сакрэт. — Кася раз пад сталом пацалавалася з Аляксандрам.

ЗОРКА

Нядайна ў чыжоўскай школе адбыліся выбары міс і містэра. У гэтых выбарах прынялі ўдзел вучні першых класаў гімназіі. З I „а” класа да конкурсу прыступілі: Кася Сапежынская, Паўліна Петручук, Паўліна Карзуновіч, Эмілія Андра-сюк, Павел Ядночка і Павел Мароз. Арганізатары выбараў пісалі на малых картачках імёны ўдзельнікаў. Потым хадзілі яны па класах, а вучні адзначалі асобу, на

Кася САПЕЖЫНСКАЯ
і Эмілія КАНДРАЦЮК

Неба і воля

Кожны птах любіць волю і сонца,
Жыць жадае у роднай старонцы.
Ці ён дзікі, ці да рук падпльывае,
Ці здалёк на наш дом спазірае.
Верабейка, здаецца, звычайны,
За сваёй ўмее біща адчайна,
І арол, што лунае высока,
І каршун, і ястреб, і сокал,
І лебедзь паважны ў лагодзе,
Галубкі, што цалуюцца ў згодзе...
Ад пачатку род на зямлі чалавечы
Паглядае ў прастору і вечнасць,
І шкадуе, што крылля не мае
І пудоўна з нябес не спявае.

Міра Лукша

Сяргей Новік-Пяюн

Над калыскай

Запаліла начка
Зорныя агні.
Спі, мая дачушка,
Любая, засні.

Над тваёй калыскай
Буду я пяць,
Пра ката і мышку
Казачку казаць.

Пад акенцам кветачка
Цудная цвіце.
Мая крошка-дзетачка
З дні на дзень расце.

Вунь высока зорачка
Золатам блішчыць,
А мая дачушка
Штосьці ўсё не спіць.

З-за хмурынкі месячык
Беленькі ідзе,
За сабою зорачак
Карагод вядзе.

Лясная быль

У адным лесе вырас дубок. І толькі ён узгадаваўся прыляцеў моцны вецер Перамен, стаў дрэвы гойдаць у розныя бакі, галінкамі іх чапляць, перашкаджаць аднаму з адным расці, а некаторыя дык і зусім паваліў. Не стала ў лесе спакою і хто ж яго наладзіць? „Я!” — раптам вызываўся малады дубок, — „ведаю і магу!” Згадлісіся дрэвы, паставілі дубка кіраваць сабой. А ён проста стаў усюды дубкі і дубіны касаглочаць, а іншы ўвесь лес, на яго непадобны, выцісіваць надалей і нават нішчыць. Светлую Чыкару цернем акружыў, захапіў у палон і Вінкаю лазу салодкаю. Праўда, гэта неяк вырвалася і зараз у іншым лесе, як і Лазняк, як і Шэрская альха прадбачлівая. А Клён-бу-

даўнік вось не здолеў, у турму трапіў разам з Клёнам востралістым. Груша ўмерла ад ціску. Граб-важак знік невядома куды, як і Зухаваты каштан. Нават Старую вярбу ад ручайка ў цярноўнік адсунулі, каб болей дубам вады было. Ды ручай без цені наадварот перасох. Праз некалькі гадоў на месцы лесу стварылася пусташ з аднымі дубамі ды ліствіным цярноўнікам над імі. На кусташы спякотна летам і марозна зімой, вады не хапае і ўвогуле цяжка. А Венцер Перамен адчуў прастор і разросся да Буры. Разгулялася яна сярод дубоў і ўсіх іх безбаронных, вывернула з карэннем праста на цярноўнік. Гэта ўсё бачыў і расказаў іншым малады лес ля кусташы — прыгожы і дружны.

Алесь ПІКУЛЕНКА

Білі масла, білі і зблі

У конкурс „Наш клас” ангажалаўся таксама вучні першага класа ПШ у Орлі, якія вывучаюць беларускую мову. Яны вельмі ахвотна прыносяць экспанаты ў наш клас-музей.

Дзеци першага класа вельмі цікава расказваюць адкуль узялі прылады і да чаго яны служылі іх прарабулям. Але ведаць, што гэта і да чаго было патрэбнае — замала малым дзеткам. Яны часта хочуць пабачыць прынесеную прыладу ў час

працы. На ўроках беларускай мовы яны практычна правяраюць аўтэнтычнасць прылады.

Апошнім часам арлянскія першакласнікі білі масла ў маслабойцы, якую прынесла Магда Аксэнтовіч ад сваёй прарабулы са Спічак. І масла зблілася. Дзеци елі яго з хлебам і частавалі зацікаўленых гледачоў.

Марыя ТАМЧУК,
настаўніца I класа
і настаўнікі беларускай мовы

I „а” клас б’е масла.

Мірап з залатым пяром

Лебедзь Mírap з парку Браніцкіх.

(казка з беластоцкага парку)

Лебедзь Мірап кожны год пабываў у сваякоў лебедзяў на Чорнай Ганьчы. І сёлета, як толькі дачакаўся вясны, паляцеў на возера пагасціваць два-тры дні. Па дарозе на ведаў яшчэ знаёмых лебедзяў, што жылі ў ёсцьцы Тпру-Таракані над ракой Бобрай. Ну і вярнуўшыся да моў, без прычыны, пачаў марнець. Не радаваў яго ўжо, як раней, вясёлы гоман дзяцей, якія прыходзілі пагуляць з ім у парку Браніцкіх. Ні жулікаваты сабачка Дрып, што знарок заганяў лебедзя ў сажалку. Ні смешныя аповеды суседкі-качки Параскі і яе вясёлых качанят. Нават шчабятуха Буся, любімая дачушка Мірапа, не ведала як парадаваць тату. Нешта дрэннага здарылася, але Мірап не ведаў пра тое.

У Тпру-Таракані жыла старая мыш Мар'янна. Аднойчы каля сваёй норкі знайшла яна залатое пяро. Мыш здзвівілася. Ніколі раней не ба-

чила яна такога прыгожага, такога вабнага і таемнага пяра.

— Што гэта такое, што гэта та-
кое? — гадала цэлы дзень Мар'янна. У канцы рашила заглянуць у Кнігу Птахаў, якую трymала ў старым куфэрку.

— Раз на сто гадоў нараджаецца птах-лебедзь з залатым пяром. Ка-
лі гэтае пяро ў крылі, яно выглядае быццам звычайнае. Але калі птах згубіць пяро, яно абернеца
у залатое.

Мыш аж напалохалася ад прачы-
танага. Усе весткі пра залатое пяро настолькі распалілі яе мышыную га-
лаву, што не было як думаць пра ін-
шае! У кнізе было напісаныя яшчэ
і тое, што лебедзь, які за сем дзён не
знайдзе свайго пяра — памрэ. Мар'-
янна рашила дзейнічаць.

(Праз тыдзень далейшая частка
чарадзейнай гісторыі Mírapa, якую
расказала „Зорцы” сямігадовая ся-
броўка Надзеіка).

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

				Firma	Kwiatek	
				Kajak	Ikar	
Odjazd		... Baba	▶			
Gra	▶		▼			
Samowar		Hymn				
Smak	▶	Imię	▶			
Fan		Lisica	Irak	Waga	Paż	
Troszkę						
Wiraż	▶					
Posag				As		
Rzeka	▶					

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Першы беларускі асветнік

Рагнедзін сын рана навучыўся чытаць і пісаць. З дзяцінства ён больш за ўсё любіў бавіць час за кнігаю.

Зрабіўшыся дарослым, князь Ізяслав пачаў клапаціцца пра тое, каб грамаце вучыліся і іншыя палаchanе. Пры ім у Полацку з'явілася першая школка. Настанікамі ў ёй былі вучоныя манахи.

Грамату дзецы асвойвалі па царкоўных кнігах. Спачатку трэба было завучыць на памяць азбуку. Літары называліся больш складана, чым цяпер. Вось вы кажаце «а», «бэ», «вэ», «гэ», а тысячу гадоў назад вашыя равеснікі ўслед за настанікамі паўтаралі ўголос: «аз», «буکі», «ведзі», «глаголь». Якраз ад старых называў дзвюх першых літар і паходзіць слова «азбука».

Пісаць хлопчыкі і дзяўчынкі вучыліся на пакрытых воскам дошчачках або на бяросце — акуратна знятых з дрэва кавалках бярозавай кары. Літары выводзілі пісалам — палачкай, адзін канец у якой востры, а другі — туپы і шырокі. Асабліва зручна было пісаць пісалам на вaskаваных дошчачках. Каля зробіш памылку, дык можна хуценка загладзіць воск туным канцом і напісаць правильна.

Князь Ізяслав пачаў збіраць першую ў Беларусі бібліятэку. Кніг у той час было мала, і каштавалі яны надзвычай дорага. Друкаваць кнігі людзі яшчэ не ўмелі, і кожную з іх перапісалі ад рукі. Гэта займа-
ла некалькі месяцаў, а часам і гадоў.

Пісалі тады не на паперы, а на пергаменце, які майстры выраблялі з тонкай цялячай скуры. Чарніла рабілі з адмысловых арэхаў, з адвару дубовай ці альховай кары, з жалезнае ржы. У руках перапісчык трymаў добра завостранае гусінае або лебядзінае пяро. Каб напісаныя радкі хутчэй высыхалі, іх прысыпалі пя-

ском. Гэта была складаная і цяжкая праца, а таму перапісчыкаў вельмі паважалі і цанілі. Цудоўна сказаў пра іх наш паэт Максім Багдановіч:

На чыстым аркушы прад
вуゼнькім вакном,
Прыгожа літары выводзіць
ён пяром,
Устаўляючы паміж іх чорнымі
радамі
Чырвоную страку; усякімі цвятамі,
Рознакалёрнымі галоўкамі звяроў
І птахах нявиданых, спляценнем
затктоў
Ён пакрашае скрэз — даволі
ёсць знароўкі —
Свае шматфарныя застаўкі
і канцоўкі,
І загалоўкі ўсе, — няма куды
спяшыць!

Парой ён спыніца, каб лепей
завастрыць

Пяро гусінае, і гляне: светла сонца
Стаўпамі падае праз вузкае
ваконца,

І круціцца ў іх прыгожы, лёгкі пыл;
Як сінявата дым нявидзімых кадзіл,
Рой хмарачак плыве; шырокімі
кругамі

У небе ластаўкі шыбаюць
над крыжамі,
Як жар гарашымі; а тут,
каля вакна,

Малінаўка пяе і стукае жаўна.
І зноў ён схіліца, застаўку

зноў выводзіць
Няяркім серабром; нячутна дзень
праходзіць...

Магчыма, кнігі перапісваў і сам
князь Ізяслай.

Летапісы называюць яго кніжнікам, а мы — асветнікам. Асветнік —
эта чалавек, які дбае, каб ягоны на-
род быў пісьменны, любіў кніжнае
слова, жыў у добрай згодзе.

Полацкі князь Ізяслав быў пер-
шым беларускім асветнікам.

(працяг будзе)

Польска-беларуская крыжаванка № 21

Запоўніце клеткі беларускімі сло-
вамі. Адказы (з наклееным кант-
рольным талонам) на працягу трох
тыдняў дашліце ў „Зорку“. Тут разыграем цікавы ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 17:
Смага, птах, ар, інкі. Стан, Марк,
пах, замак.

Сяброўкі „Зоркі” з бельскай „тройкі”.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Медаль на душу

Сталін над картай східціўся
Ў сваім кабінече. Ён
Адзначыў, дзе гмахі ўзняліся,
Прыкмету кожны раён.

Едучы ў Краснае Сяло не ведаў я гэтых строфак з паэмы Сцяпана Шчыпачова „Паўлік Марозаў” і нават у галаву не прыходзіла, што давядзенца мне з імі пазнаёміцца. А ехаў я ранішнім аўтобусам праз гмінныя Боцькі і ў Боцьках тых кінуўся мне ў вочы агромны, новенькі гмах узнятай нядаўна там школы. Такія гмінныя цэнтры асветы будуюцца цяпер дзеля — як запэўніваюць аўтары школьніх рэформаў — стварэння вясковым дзесям такіх умоў для науки, якія маюць дзесяці гарадскія...

У Красным Сяле пражывае каля 220 душ. Восем хат пустуе, у дзесяці пражывае па адной души. Дзвек тут няма, а кавалераў чатырох. Да шкільнікаў у вёсцы пяцёра, а ў боцькаўскую школу аўтобус давозіць дваццаць дзесяцей. З самое гаспадаркі жывуць тут дваццаць чатыры сем'і. Сельскагаспадарчай спецыялізацыяй не займаецца ніхто, людзі адно крыху трускалаць садзяць. Зямля паволі адыхаціць пад

аблагі — між Красным Сялом і Дубяжынам насаджана на іх семдзесят гектараў новага лесу. Амаль усе краснасляльчане маюць трактары, ёсць каля дваццаці самаходаў і да пятнаццаці коней. Вада з водаправода даведзена амаль ва ўсе хаты. Пра каналізацыю згадкі няма. У вёсцы ёсць трох тэлефонных апараты, але ахвотных тут больш, бо на новыя тэлефоны запісаліся тут дваццаць дзве души. Невядома толькі, каля тиях тэлефоны будуць, бо заплачаныя на іх авансам гроши папярэдні войт праўдападобна забраў на будову гміннай школы...

У Красным Сяле пражывае адна сям'я адвентыстаў Сёмага дня і мае свой храм у цэнтры вёскі, дзесятніцацца католіцкіх сем'яў маюць невялікі касцёл на краю вёскі, а сорак пяць праваслаўных сем'яў маюць царкву аж у Вульцы-Выганоўскай.

Злезши з аўтобуса, які прыязджае ў Краснае Сяло дзесяць хвілін па сёмай, я найсамперш убачыў аб'язную краму, якую абступілі жанчыны. Далей, пры расходных дарогах, працуе і стацыянарная крама, перад якою

з самай раніцы трymalі дзяжурства мужчыны. На тых расходных дарогах стаіць дарожны паказальнік, які паказвае шлях у Орлю і Дыдулі, крыху засакречаны, бо яго адламаны канец з лікам кіламетраў тырчиць у плоце сто метраў раней.

З разглінавання дарог відаць на ўзгорку двухпавярховы будынак як жа тыповы для нядаўнага школьнага будаўніцтва. Падаўся я ў яго напрамку, аднак яго від выклікаў у мене кашмарны настрой. Усе вокны пабіты, хаты яшчэ захавалася некалькі ўцалеўшых шыбы. Дзвёры раскрыты наскрэб...

За агароджай школьнага пляца двох рабочых рабіла ablіoук згаданай раней каталіцкай часоўні. Падышоў я да іх, але былі гэта людзі нетутэйшыя і парайлі мне яны пачакаць касцельнага, або папросту зайсці самому ў той ачэрапель школьнага будынка.

Паколькі загадзя невядома, як мно-
га часу забярэ чаканне, рашыў я ў адзі-
ночку знаёміца з заўчастай руінай.
Што можна было там раскідаць — рас-
кідана, што можна было паламаць —
паламана, што можна было вырваць —
вырвана... Па залах валаюцца груд-
кі тынку ўперамешку з навучальными
дапаможнікамі: класнымі дзённікамі,
планшэтамі, каляровымі кубікамі,
цымбаламі, падручнікамі. Сярод апош-
ніх багата было „Беларускай скарбні-
цы”, „Каласкоў”, „Крыніц”. Валяліся і іншыя кнігі на беларускай і польскай
мовах, а сярод іх і згаданая паэма пра
Паўліка Марозава. Усе шафы пераку-
лены, а дзвёры ад іх паламаныя. Трубы
цэнтральнага ацяплення адарваны
ад радыятараў і павыгінаны ў дзвос-
ныя кампазіцыі. Цудам трэба палічыць
тут тое, што каля паловы радыятараў
яшчэ валяеца на падлозе з павыры-
ваних поліхлорвінілавых плітак або
нават вісіць на сваіх месцах. У кухон-
ных памяшканні валяеца байкавата
кніжак — мо для падпалу, але і пліта разбіта. У падвалі і на дахах я не лазіў...

Школу ў Красным Сяле паставіў пры саветах *касператыў*. У палове шасцідзесятых гадоў адрамантавалі яе і раз-
раз пасля таго рамонту яна згарэла.

У 1967 годзе пабудавалі новы школьні будынак, у якім навучаліся дзесяці не толькі з Краснага Сяла, але яшчэ з Пасекі і Дыдулі. Два гады таму, калі школа ў Красным Сяле спыніла сваю працу, навучалася ў ёй каля шасцідзесяці дзесяці. Цяпер тых вучняў возяць у гмінную школу з камп'ютарамі і Інтэрнэтам. І прывозяць назад: у хаты без тэлефонаў — як казачнага рыбака да разбітага як краснасельская школа карытца.

У вёсцы гаворыцца, што нейкая фірма мае ў школьнім будынку праводзіць нейкія семінары для павышэння кваліфікацыі. Баюся, што ўдзельнікі тых мерапрыемстваў, пабачыўшы тое месца, жахнуцца не менш, чым я. У недалёкім Нурцы ў памяшканнях будынка па былога школе сёння знаходзіцца дом грамадской апекі. І ў Красным Сяле былі выдатныя ўмовы для такой жа трансфармацыі: быў адносна новы будынак, з цэнтральным ацяпленнем, у зацішнім месцы, побач храма, у дзяржаве з хрысціянскімі каштоўнасцямі ў канстытуцыйнай прэамбуле... Быў.

Канстытуцию маєм прыгожую — тэарэтычна. А на практицы маєм грамадскі строй, які немцы галантна назвалі *polnische Wirtschaft*. Здзяйсняюць яго людзі, у чыліх рвучыхся к Рыму целях сядзяць візантыйскія душы: *zastaw się a postaw się*. І ў Боцьках адгрукаталі такую школу, каб нават у далёкіх кабінетах прыкметлі подзвіг мясцовага актыву. А што нейкім мужыкам не праклалі тэлефонаў — а хто пра іх упамянецца! А што даведзена да руіны наспех і без толку закрытую школу, каб толькі запоўніць залы новага гіганта — а хто ж на яе агляненца ў нейкую правінцыйную вёску!

Галоўнае: у высокіх кабінетах адзначана, што гмах у Боцьках — узведзены! І мо каму медаль нейкі засвяціў на грудзях. Але на душу медаль не пачэпіш, як прачытаў я ў знойдзенай таксама ў школьніх развалінах кнізе Эдуарда Самуйлёнка.

Аляксандар Вярыцкі
Фота аўтара

Галоўнае — не зачыняць тэалогію ў кабінече

Алімпіяды ведаў на праваслаўі

Чацвёра з пяці фіналістамі з епіскапам бельскім Грыгорыем.

Перад Велікоднымі святамі адбылася ў Беластоку I Алімпіяды праваслаўных рэлігійных ведаў для моладзі. Два дні, 20 і 21 красавіка, па Цэнтры праваслаўной культуры хадзілі акуратна апрануты хлопцы і дзяўчыны (некаторыя былі апрануты ў стылёвую вышыянію блузкі і доўгія спадніцы, з-пад

якіх відаць былі модныя бацінкі-марцэнсы). Хваляваліся, нешта паўтаралі. Усё ж такі гэткая алімпіяды была арганізавана ўпершыню.

Як дайшло да гэтага факту? Ян Зенюк, каардынатор па ўдасканаленні настаўніцтва Закону Божага, вырашыў упарадковаць пэўныя справы ў паасоб-

ных епархіях, звязаныя з актывізацыяй моладзі ў справе праваслаўной рэлігіі. Ёсць жа трох навучальныя ўстановы, пад шыльдамі якіх можна было б правесці Алімпіяду праваслаўных рэлігійных ведаў: Хрысціянская тэалагічная акадэмія і Вышэйшая духоўная праваслаўная семінарыя ў Варшаве, а таксама Кафедра праваслаўной тэалогіі ва Універсітэце ў Беластоку.

Д-р Ян Зенюк апрацаваў правілы алімпіяды і ўсё перадаў мітрапаліту, які з вялікай прыхільнасцю згадзіўся на такіе мерапрыемства. Была створана камісія з 8 асоб, якая каардынавала падрыхтоўку і правядзенне алімпіяды ў Польшчы. Яна выбрала журы пад кірункам епіскапа бельскага Грыгорыя.

У алімпіядзе прынялі ўдзел 22 асобы. Спачатку адбыліся епархіяльныя элімінацыі ў Бельску, на якіх 13 чалавек было вылучана на цэнтральныя элімінацыі. Былі гэта ўсе тыя, хто набраў ад 71 да 100 балаў.

20 красавіка быў у Цэнтры праваслаўной культуры пісьмовы экзамен. Дадзены былі трох тэм. Большаяць удзельнікаў цэнтральных элімінаций выбрала трэцюю, свабодную тэму: „Адказнасць хрысціяніна за навакольны свет”. Тэма вельмі цікавая, можна было тут пісаць і пісаць! А пасля абеду моладзь наведала цэркву ў Беластоку і манастыр у Супраслі.

На другі дзень, 21 красавіка, прай-

шоў вусны экзамен. Журы давала тэму, а ўдзельнік алімпіяды выказваўся. Трэба заўважыць, што журы звярталі ўвагу не толькі на веды па гэтай тэмэ, але і на тое, як вучань умее выказвацца і весці размову. Гэта быў вельмі важны элемент алімпіяды.

У выніку прац журы ў фінал было вылучана пяць чалавек: I месца заняў Лукаш Лайрашук з IV Агульнаадукацыйнага ліцэя ў Беластоку, II — Мар’ёля Артэмюк з Ліцэя з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску-Падляшкім, III — Роберт Саковіч з таго ж ліцэя, IV — Раман Сахарчук з IV ліцэя ў Беластоку, V — Агнешка Васільчук з Агульнаадукацыйнага ліцэя ў Сямітычах.

Журы сцвердзіла, што вынікі алімпіяды былі вышэй сярэдняга. Фіналісты змогуць без уступных экзаменаў паступіць у Хрысціянскую тэалагічную акадэмію ці ў Вышэйшую духоўную праваслаўную семінарыю ў Варшаве, а калі ўжо будзе набор студэнтаў на праваслаўную тэалогію ва Універсітэце ў Беластоку, то і сюды.

Добра сказаў на заканчэнне епіскап Грыгорый, старшыня журы: „Галоўнае — не зачыняць тэалогію ў кабінече”. Гэты лозунг, бадай, быў дэвізам Алімпіяды праваслаўных рэлігійных ведаў для вучняў.

Ада Чачуга
Фота аўтара

Пажар у Вялікдзень

— Што тут народу наз'язджалася! Зусюль: з Беластока, з Бельска, з Гайнаўкі... Цэлы дзень ехалі пабачыць спаленую царкву. На месцы та-
кі жаль, такі боль панаваў, што плакаць хацелася. Папялішчы, галавеш-
кі, гар... Людзі плакалі ўголос — старыя, малыя. Нават бацюшка, як про-
паведзь гаварыў, не вытрымаў, расплакаўся, — успамінае другі дзень
праваслаўнага Вялікадня пажылая жыхарка Нарвы.

Правадная нядзеля. Праваслаўныя могілкі ў Нарве. Распаложаны яны ў лесе, паўкіламетра за мястэчкам па дарозе ў Качалы. Каля магіл, у вялікай большасці падпісаных яшчэ кірыліцай, сэм'і памерлых. Тлумна і неяк калярова ад пластмасавых вянкоў і кветак. Провады ў праваслаўных маюць велікодны, уваскрэсенскі настрой. Настрой добраі надзеі і рэфлексіі.

— Толькі той пажар нашу пасхальну радасць забіў, — уздыхае мая субяседніца.

Растапіўся нават звон

Папялішчы згарэлай у Вялікдзень царквы відаць ужо здалёк ад дарогі. Голы падмурак, кучы недатлелай драўніны, кветкі на папялішчы. Пажар успыхнуў пасля поўначы, першага мая. У дзень стаяла спякотнае, бясхмурнае надвор’е,noch выпала ўспелая, як у ліпені.

— Жонка ў дзве гадзіны ночы прачнудлася, ужо гарэла. Праз нейкі час сірэны завылі. Але пра тое, што царква згарэла, я даведаўся ўжо раніцай, — успамінае Мікалай Купрыяновіч з Нарвы. — Калі а шостай пайшоў на пажарышча, то паркан яшчэ жэшкі быў.

— І я на другі дзень пра пажар дадаўся, — кажа Ян Смактуновіч, царкоўны стараста. — Раніцай бацюшка паведаміў. Хто падумаць мог, што на Вялікдзень царкву спалаць. Людзі святкавалі, хто чарку выпіў, хто гасцей прымай.

Мікалай Купрыяновіч вядзе пад паркан, дзе куча абарэлага жалезнага лому. Растапіўся нават звон — такая была гарачыня ў сярэдзіне. Згарэў драўляны стары іканастас, іконы.

— Спачатку падумалі, што гэта сатаністы царкву падпалілі.

Стараліся, рамантавалі

Пасля пажару многія ўсвядомілі гісторычную вартасць царквы.

— Чаму царкоўку перанеслі сюды, у лес на могілкі? — пытаю настаяцеля Нарваўскага прыхода а. Васілія Рошчанку.

Раней, царква стаяла на старым могільніку ў цэнтры мястэчка, непадалёк парафіяльнай царквы.

— Мы хацелі, каб царква вернікам служыла. Перанеслі сюды, бо тут яна была патрэбна людзям, — кажа айцец Васілій. — Мала бракавала, каб на старым месцы яна сама ад старасці рассыпалася.

Царква Казанскай Божай Маці з 1726 года. За уніяцкіх часоў служыла як уніяцкі храм. Спачатку стаяла на месцы парафіяльнай царквы, пасля, калі пабудавалі новую царкву, перанеслі яе на праваслаўна-каталіцкі могільнік. У цэнтры мястэчка ператрываля амаль трыста гадоў.

Паводле ваяводскага рэстаўратара помнікаў Антонія Аляксіцкага, царква была важным фрагментам гісторычнага краявіду Нарвы. Сам рэстаўратар ангажаваўся ў рамонт капліцы. Пад яго кірункам у 1993 годзе царкву перанеслі на новыя могілкі.

Тут паставілі новы фундамент, памянялі спарахнельня бэлькі, насыцілі драўніну негаручай вадкасцю. Царква захавала гонтавы дах і стары драўляны іканастас. У сярэдзіне пракладзе на было сучаснае электрычнае абста-

ліванне з выключальнікам электратрато-ку звонку.

Успыхнула манія праследу

Жыхары Нарвы ад самага пачатку не верылі, што капліца ад электрычнасці згарэла.

Зразу пасля пажару ў Нарве пачалі шукаць вінаватага. У атмасферы крыўды, падмацаванай святочнай чаркай, запахла самасудам. Людзі прыгадвалі ўсе ранейшыя няшчасці парафіі, спалучалі іх у адну гісторыю праследу.

— Дзесяць гадоў таму ў Вялікі чацвер царква загарэлася. А яшчэ раней бацюшку Паплаўскага нежывога найшли. І цяпер той пажар на Вялікдзень! І чаму гэтых выпадкаў па сённяшні дзень нам да канца не высветлілі?

Хутка аднак пасля пажару паліцыя арыштавала Януша О. з Нарвы. Западозраны ў падпале 23-гадовы Януш О., паводле першых доследаў, прабаваў узламацца ў царкву дзеля пакражы. Не справіўшыся з жалезнай кратай у дзвірах, падпаліў капліцу.

— То для яго спакою арыштавалі. Бо каб ён у Нарве астаўся, то людзі яго жыўцом разарвалі б! — помніва пагражаяць нарвяніе.

Нарвяне — народ талерантны

— Той, якога арыштавалі, — кажуць у Нарве з палёгкай, — нетутэйшы быў. Навалач такая, дзесяць з Захаду з сям’ёй звалакліся. Бо там ужо ім месца не было.

Сям’я Януша О. не мае добрай славы.

— Там хіба і пачатковай школы дзесяці не далі рады закончыць. І выпіць моцна любілі.

— Kiedyś tu lokal zdemolował i groził, że podpalili. Bo jak coś wypiął, to mu szajba odbijała. Raz na przystanku nie wiadomo za co dziewczynę uderzył. To dobrze, że chłopcy tam byli i go skorąli, — не шкадуюць паклёні ў адрас Януша О. у бары на супраць аўтобуснага прыпынку.

Самі нарвяніе лічаць сябе людзьмі талерантнымі.

— У нас хто праваслаўны, хто католік, заўсёды дружна адзін з адным жылі. Нікому тут не мяшала, што адзін у царкве, а другі ў касцёле моліцца. Ніякіх нацыяналізмаў, ніякіх расізмаў у нас не было. І ў касцёле, і ў царкве сэм’і мешаныя вянчаюцца.

Замест драўлянай стане мураваная

— Людзі за тое, каб капліцу адбудаваць. Як добра пойдзе, то да зімы яшчэ паставім. Але цяпер царква мураваная будзе. Звонку толькі, як на Грабарцы, дзэравам ашалюем, — кажа Мікалай Купрыяновіч.

Цэлы дзень у ахвяравальну скрынку траплялі гроши на адбудову.

— Нават хадзіць за людзьмі не трэба было, кожны на новую царкву ахвяраваць хацеў. Самі падыходзілі і ўспамагалі.

— Пажар знішчыў царкву, ды не знішчыў нашай веры. Замест драўлянай будзе царква мураваная, — вераць у Нарве.

— І каб тыя ранейшыя трагедыі выспектлі, то народ спакайнейшы і лепшы быў бы, — дадаюць.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Фота з кнігі Е. і А. Кэчынскіх „Драўляныя цэрквы Беласточчыны”

Рабіла ўсю работу

Успаміны Мар'і ЛЯШКЕВІЧ з Краснага Сяла, народжанай у 1927 годзе.

На прымусовыя работы ў Германію выехала я 1 сакавіка 1943 года. Толькі адна я з усяе вёскі паехала, хадзя з майго роначніка не бралі. Быў старэйшы брат, але жанаты ўжо і таму мяне вызначылі. Тато мяне ў Боцькі завезлі, бо гаварылі, што як не паеду, то ўсіх не як... У Красным Сяле былі жандары, то і ўсе баяліся.

З Боцькай завезлі мяне ў Бельск; там звезеных ужо два тыдні трывалі, бо нейкая хвароба была. Я ў Бельску толькі адну ноч пераначавала і пагналі нас як авечак на поезд, у такі вагон з маленькім акенцам, што цяпір і свіней лепши вояць. У Беластоку поезд крыху паставаў

і назад, мы думалі, едзе. А ён праз Стасельцы ў Ольштын паехаў.

У Ольштыне нас загналі ў лазню, памылі нас, а адзежу выпарылі. З Ольштына завезлі нас у Браунсберг (Бранева) у арбайтсамт і адтуль нас разбіралі. Я і адна дзяўчына са Старога Сяла скаваліся пад лесвіцай, бо думалі, што мы непатрэбныя, але прыйшла адна пані ў капэлюшкові і нас забрала. Ехала з намі палячка і кажа:

— Kto do pani, to dobrze, a kto do grubasa, to źle.

І мы плакалі. Немка сяброўку аддаля суседу, а сама мяне забрала, бо я, хадзя малодшая, здараўешая была. А дома ўжо чакалі старыя і дзеци. Стаяю я ў кожушку, яны нешта гавораць, а я не разумею. Распранулася я, яны мне каву і канапку, але я не ела, прыхварэла.

Быў там хлопчык двухгадовы, я руки яму наставіла, а ён прыйшоў і адходзіць ад мяне не хоча... Завялі мяне на гару і я там аж да лістапада спала, а ад лістапада ў цяплейшае месца перавялі, а першага сакавіка зноў на гару вярнулі.

Рана будзяць мяне ў чатыры гадзіны. Стары кажа:

— Maria, komm! Kleine Krowa trinken.

І вёдры даў і цялятам піць паставіў. А пасля старая паказвала, як свіней карміць. Як месяц мінуў, то я малако ў малачарнью стала вазіць, а летам то возікам з пашы тое малако цягала. Рабіла ўсю работу; пазмываю пасуду і дзялей да работы.

Гаспадары добрыя былі: давалі есці тое, што і самыя елі. Гаспадар на фрон-

це быў, а дома асталіся стary, старая, гаспадыня і троє дзяцей. Гаспадар раз з фронту прыехаў, то хваліў рускіх, што ў нічым не адмаўлялі.

Быў там яшчэ на прымусовай работе хлопец з-пад Ломжы, Уладыслаў Міхаляк называўся. Калі мне ежа не ішла, ён гаварыў мне:

— Jedz, bo do sztraflagru oddadzą jak jeśc nie będziesz.

Пасля той паляк адной дзяўчыне дзіця прыстроіў і гаспадыня адаслала яго, а на яго месца прыйшоў Васіль Белавежац з Чыжыкаў.

Як фронт наступаў бачым: самалёты блішчаць. Немцы кажуць *unser* (нашы), а я кажу, што гэта амерыканцы. Схапіла я малога і ў падвал! А Васіль у хлеў скаваўся, але яму абломак кішкі прабіў. Гадзіну ён мучыўся, нямецкіх салдатаў прасіў, каб застрэлі, а гаспадыню — каб узяла нож і зарэзала... Упусцілі яго ў яму, а самыя пападалі, бо зноў бамблі. І толькі пасля, як сціхла, пахавалі яго.

Гаспадары не хацелі ўцякаць, але брат старое выцягнуў іх. Асталася я адна, два тыдні гаспадарыла. Немцаў амаль ужо не было, як рускія прыйшли. Пыталі дзе сала, дзе што есці. Я адказала, што сала на гарышчы ў дымніку. Як выходзілі, то мяне забралі і на тыл пагналі. Я ішла крайняй і самаход за нагу зачапіў. Мяне, як адтраслі, то неслі пасля, а пазней я з кіямі хадзіла. Яшчэ ў маі Ніна, тая са Старога Сяла, глянула ззаду і кажа, што там такі сіні знак як палец. Я хацела прабіць тое месца, бо так балела, што нагу цягнула, а яна сказала пачакаць, аж зжоўкні. І тады яна прабіла і гной пацек.

Працавала я на кухні: пяльмені ва-

рыла, скрэбла бульбу. Пасля завезлі нас пад Шчэцін, там авёс сеялі; гаварылі: „Надо посеять, то кто живой будет, тот соберёт”. А пасля перакінулі ў Прусы кароў у Расію гнаць. Я ў Бжэзінах распытала аднаго паляка, дзе Боцькі. Ён сказаў, а тры рускія салдаты кажуць: „Давай поедем”.

І прыехалі мы брычкаю ў Краснае Сяло! Бачу — брат дваюрадны ідзе.

— Дзе нашы? — пытаю.

— На полі, — адказаў ён і пабег.

Неўзабаве брат на кані прыехаў і ўсе папрыходзілі. Пераначавалі і на другі дзень збіраемся вяртацца ў Чартаева. І тата паехаў, самагонку, закуску, мёд узяў. І кажа камандзіру:

— Я хачу дачку забраць.

— Бяры, — адказаў той, — бо ў Рассіі невядома што скажуць: мо што немцу работала...

І мы з татам вярнуліся з Чартаева дахаты пехатою.

І брат мой старэйшы таксама на прымусовых работах быў. І ён вярнуўся з Германіі, а ў 1946 годзе забралі яго з фурманкаю і не вярнуўся... З нашай вёскі дзевяць чалавек не вярнуліся. Адзін з іх троє дзетак-сіротак пакінуў, бо жонка раней памерла. Былі з імі і два аднасільчане-католікі, але тыя вярнуліся. Адзін з іх гаварыў, што не ведае, дзе тыя дзевяць падзеліся, але пасля дабавіў: „А як прапададуць, то не праз мяне”. Ведаў ужо, а не гаварыў!

А брат мой у 1939 годзе коней у Брэст ганяў і вярнуўся, а пасля вайны яшчэ два разы вазіў і вяртаўся; мо тады АК забрала. А як „Буры” забраў, то не вярнуўся. І за што?..

Запісаў Аляксандар Вярбицкі
Фота аўтара

3 серыі „Роўныя і раўнайшыя”

Стратэгія

Управа Падляшскага ваяводства рыхтуе так званую **стратэгію**, гэта значыць напрамкі развіцця нашага ваяводства на цэлае наступнае дзесяцігоддзе. Гэтую **стратэгію** павінен зацвердзіць Сеймік Падляшскага ваяводства. Цяпер ідзе дыскусія над падрыхтаванымі матэрыяламі ў камісіях.

— Калі я дэталёва прааналізаваў, — сказаў нам Ян Зенюк, радны Сейміка Падляшскага ваяводства, — другі том гэтых матэрыялаў (усяго іх трох тамы, у кожным старонак па сто), то заўважыў, што ані словам не гаворыцца там аб канкрэтных нацыянальных меншасцях — аб беларусах, рускіх, украінцах, ромах, татарах, яўрэях, пражываючых на Беласточчыне. Выключэннем можна лічыць адзін сказ: „Wspierać kultury mniejszości narodowych i religijnych”. Можа камусыці гэты сказ здаецца і вельмі істотным, але на практицы не абазначае **нічога**. Заўсёды нехта ўстане і сказа: „Nawet na polską kulturę nie starcza”.

— У частцы, — звярнуў увагу радны Ян Зенюк, — дзе гаворыцца пра эз-

лігійныя аб'екты, адзначаеща Грабарка — як аб'ект рэлігійнага культу. Слова „праваслаўны” ўжо не прайшло камусыці праз горла.

Няма ў **стратэгіі** ні слова пра славуты, унікальны Супрасльскі манастыр, які сёлета адзначае сваё 500-годдзе. Няма нічога наогул пра турыстычныя каштоўнасці Супрасля ці Гайнавікі з яе Свята-Троіцкім саборам і Фестывalem царкоўнай музыкі. Таксама ні слова няма пра Беларускі музей у Гайнавіцах, а ён жа без рэкламы з'яўляецца галоўным аб'ектам, якім цікавіцца турысты, што прыяджаюць з Усходу і Захаду.

Ідуцы тым жа следам, нічога не сказана ў **стратэгіі** пра мячэці ў Багоніках і Крушинах ды сінагогу ў Тыкоціне, у якой знаходзіцца музей юдаізму.

Адным словам, можна смела сказаць, што ізноў запанавала стратэгія... адзінства. Найстрашнейшае гэта тое, што багатая нацыянальна-рэлігійная спецыфіка Падляшскага ваяводства не толькі не падкрэсліваецца, а проста не заўважаецца.

Калі турыст, сказаў радны Ян Зенюк, прачытае такую **стратэгію** і пасля прыедзе на Беласточчыну, у яго вальася стануць дыбам. Куды я трапіў?

падумае ён. Калісьці мой знаёмы з Познані надта здзівіўся, калі мы ехалі ў Белавежу. „Янка, — сказаў ён, сплюханы. — Ці мы не заграніцай ужо? Тут жа адны цэрквы навокал!”

Калі мы дыскутували над развіццём турызму, я звярнуўся да радных з просьбай, каб у **стратэгіі** пісалі праўду і паказвалі тутэйшае багацце нацыянальнасцей, рэлігій і культур. Турызм жа гэта трэцяя галіна развіцця і гаспадарчай актыўнасці Падляшскага ваяводства.

Здавалася б, што радным, ломчым галовы над будучынай ваяводства, гэта козыр у руці дзеля прамоцый Падляшскага ваяводства. Але нешта тут не так, калі гэты козыр не бярэцца пад увагу. Дык можа гэта і ёсць тая сапраўдная **стратэгія**, так патрэбная сёння некаторым...

Ада Чачуга У верасні мінулага года Супрасльскі манастыр наведаў Фота аўтара вядомы вучоны-археолаг з Мінска Алег Трусаў.

вучылі на ўроках гісторыі. Сёння прыйдзецца напісаць нейкую больш слушную версію.

У 1018 г. князь Бялыслава таксама наёс візіт у Кіеў, прадбачліва даў пачатак сяброўскім польска-украінскім адносінам. Гал Ананім піша, што Храбры на працягу дзесяці месяцаў слалі золата ў Польшу з кіеўскіх цэркваў. Як палітык „еўрапейскага фармату”, не толькі наведваў хрысціянскія святыні, але таксама яднаўся з мясцовымі элітамі. Найбольш вядомым дасягненнем князя ў гэтым галіне быў гвалт над Пра-

дыславай — сястрой кіеўскага князя Яраслава. Пару гадоў раней маладзенькая Прадыслава адмовілася выйсці замуж за паўнацелага і пажылога ўжо князя Бялыслава, пайдыстроўмуючы такім чынам інтэграцыйныя працэсы на руска-польскім памежжы.

Спасылка на гісторыю тысячагадовай даўнасці для патрэб бягучай палітыкі мае адну станоўчую прыкмету — можна сказаць усё, што акурат у даны момант пажаданае. А праўда? А каму яна патрэбная!

Яўген Міранович

Лячыць нелячымае

Купіў я надаўна кніжку Міхала Томбака „Uleczyć nieuleczalne”. Аўтар з'яўляецца выпускніком факультэта біялогіі і хіміі ў Маскве, а таксама закончыў Амерыканскую-рускую школу гіпнозу і біянергатэрапіі. Напісаў ён тры кнігі, прысвечаныя здароўю і лячэнню. Многія гады працаў на дырэктарам Навуковага цэнтра здароўя ў Маскве і выкладчыкам Рускай акадэміі натуральных метадаў лячэння. Аўтар належыць да сусветнай эліты спецыялістаў прыродных метадаў лячэння. Прачытаўшы яго кнігу я выдатна пашырыў свае веды пра лячэнне без урача.

Аказваеца, што ў нашых дамах ёсьць многа ворагаў, пра якіх існаванне мы наўват не падазраваем. Напрыклад, камп'ютэр. Нават, калі манітор адпавядзе нормам, ён шкодзіць жыхарам. Аператар камп'ютэра забяспечаны перад яго радыяцый, аднак, яна нікуды не ўцякае. Яна мінае аператара і канцэнтруеца за яго плячамі, дзе можа стаяць ложак сына ці дачушкі. Таму вельмі важным з'яўляецца такое размяшчэнне гэтай цывілізацыйнай навінкі, каб яго выпраменяўванне не шкодзіла дамачадцам, а выходзіла ў напрамку акна. Тоё ж самае датычыцца тэлевізара — усім наогул вядома, што найлепш глядзець яго з адлегласці 2-3 метраў. Мала каму вядома, што нельга ставіць тэлевізар перад ложкам, а ўжо абсалютна нельга засынаць перад тэлевізарам, бо спячы арганізм няздолбы бараніща ад радыяцый; найлепш запраграміраваць пару, калі тэлевізар сам выклучыцца. Мікрахвалевай пліткі без паказчыка сілы выпраменяўванне не варта нават купляць. Справа ў тым, што згаданая сіла мяніеца і з дапамогаю спецыяльнай прылады мы можам давесіць плітку да нормы.

Небяспечныя не толькі электронныя прылады. Кшталт жырандолі, звісаючай са столі, абумоўлівае яе напрамак выпраменяўвання; можна праўбываць у пакой з такім асвятленнем, але нельга каля стала, маючи яе над галавою. Насценныя лямпы таксама не павінны быць на вышыні галавы над ложкам. Найлепш купіць лямпу з паўшаровым абажурам, наўкоўваючым праменяўванне ў столь, а не ў падлогу. Жанчыны любяць пераглядацца ў лустрох і найлепш, каб яны знаходзіліся ў адной плоскасці ў спальні, бо калі павесіць іх няроўна, яны будуць ствараць зону вілікай радыяцый.

Архітэктурныя формы таксама могуць ствараць пагрозу; ідэалам быў бы круглы пакой, аднак гэта нездзясняльна. Куткі пакояў гэта найбольш небяспечныя месцы і таму нельга ставіць там ложак і класці галаву ў куток. Нельга сядзіць пры рагу стала, бо рог дзейнічае як антэна, засяроджваючая радыяцый; таму найлепшыя сталы круглыя. Я цяпер што-год перастаўляю мэблю, каб пазбегнуць шкоднага яе ўплыву.

Хацець я купіць сотовы тэлефон, але жонка адмовіла. Мужчына любіць насыць сотовы апарат у сярэдній кішэні фрэнча; гэта недапусціма, бо такім чынам лёгкія і сэрца падвяргаюцца працягламу шкоднаму ўздзейнню. Сотовы тэлефон трэба насыць у сумцы. Часта вітаемся паціскаючы руку знаёмаму і тады чуем, як шчоў-

кае іскра, пра крананне заземленага прадмета не згадваючы. Калі чалавек кранае босымі ступнямі зямлю, тады прымае адмоўныя зарады і электрычны патэнцыял яго цела нейтралізуецца. Калі часта іду лесвіцай і рукою тримаюся поручні ў сінтэтычным пакрыццем, адчуваю, як іскры сиплюцца. З усіх зямных арганізмаў толькі чалавек ходзіць вертыкальна. Чалавек — гэта батарэя з процілеглымі полносамі: верхняя частка цела мае дадатны зарад, а ніжня — адмоўны. Чым большы абмен энергіі, тым чалавек здаравейшы і больш загартаваны наш арганізм. Дадатную энергію атрымоўваем з космасу, а адмоўную з зямлі. З космасу энергію набіраем шляхам дыхання. А Гіпакрат ужо дваццаць пяць стагоддзяў таму пісаў, што найлепшы абудак, гэта брак абудку. Нашы прадзеды хадзілі басанож і былі намнога здаравейшыя за нас. Цывілізацыя стварыла нам іншыя ўмовы, але нават сёння можна знайсці 2-3 хвіліны, каб падставіць нашы ступені пад струю халоднай вады; я 15-20 секунд тримаю ногі пад душам і не хварэю грыпам, а летам у агародчыку хаджу басанож.

Таксама ўсе дрэвы можна падзяліць на дзве групы; да першай належыць тыя, якія забіраюць шкодную энергию. Чалавек павінен карыстацца імі, каб паправіць стан свайго здароўя. Шкодную энергию забіраюць каштан, таполя, вяраба, ляшчына і асіна. Трэба падысці да дрэва на адлегласці 20-30 см, стаць тварам да яго, працягнуць у бок ствала далоні, закрыць вочы і на працягу 15-20 хвілін думаць, як праз пальцы дрэва забірае туёу энергию, якая перашкаджае нам быць здаровыі. Гаючую энергию даюць сасна, дуб, акацыя, клён, рабіна, бяроза, яблыня, сліва і груша. Каб зарадзіцца аздараўляючай энергиёй, трэба стаць задам у адлегласці 20-30 см ад дрэва, разрадзіцца, закрыць вочы, адварнуць далоні ў напрамку ствала і 3-5 хвілін уяўляць, што энергія пранікае праз пальцы ў наша цела. Я асабіст ва многім удзячны гаючай моцы дрэў. Калісь разбалела мне левае калена і ніякія лякарствы не памагалі, а вось ужо год, і я рукою адняло. Цяперашняму чалавеку, выхаваному ва ўмовах наступу тэхнікі, цяжка зразумець, што звычайнае дрэва можа вылячыць яго з таго, з чым не спраўлеца сённяшняя медыцына. Мо ў будучыні прырода раскрые перад намі свае тайны, а пакуль трэба задавальняцца неаспречнымі шматлікімі фактамі.

Калісь найлепшым сродкам ад бяссонніцы ды нервовай стомы было расчэсанне валос драўляным грэбенем. Сібірскія знахары на балочы зуб райлі класіці кавалак асіны і боль пераставаў. Многіх чытачоў „Ніве” зацікавіць, як вылечыцца ад залацістага стафілакока (*gronkowca*). Трэба распаліць чатыры намоклыя на дажджы бярозавыя палены і пасядзець над такім вогнішчам, каб дым прайшоў праз дыхальныя шляхі і дастаўся да вачэй. Трэба вытрымаць, крыху паплакаць і працерці вочы рукою, якою клалі палены ў вогнішча. Ужо на другі дзень стафілакок павінен перастаць непакоіць, а калі не прападзе, лячэнне трэба паўтарыць.

Андрэй ГАЎРЫЛЮК

ВЕР – НЕ ВЕР

Даражэнкі Астроне! На двары такая вясна — быццам лета настала, а мене чамусыці прыснілася зіма. Но таму, што сын са школай падехаў у горы, а там жа, казалі па радыё, у некаторых месцах па два метры снегу. Усё думаю, ці ён там не замерзне, ці не прастудзіцца.

І вось сніца міне, што я выходжу на двор, а там панура і сумна. Каля зарадзі (быццам я не ў Беластоку, а ў роднай вясковай хаце) ляжаць высокія глыбы снегу. Глыбы высокія, але гэты снег нейкі шэрэ, невясёлы. Не іскрыца вясёлкаю. Ляжыць, быццам завала якай.

Я пайшла каля плоту. Іду кудысці, а куды — не ведаю. Вечер. Я трymаюся момантамі за плот, каб не ўпасці. Усюды шмат снегу, я ледзь іду.

І раптам засвяціла сонца. Снег ужо не цёмны і страшны, а белы, чысценькі. Блішчыць на сонцы. Не ведаю, адкуль узяліся санкі. Я імчуся на іх з не высокай гары, мне радасна. І вечер

стаў нейкі весялейшы, свісціць у маіх вушах. І раптам — трэсъ! Я наехала праста на расту чае непадалёку дрэва. Думаю: прапала я! Але ж не, нічога страшнага не здарылася: і санкі цэльны, і я! Астроне! Што можа абавязаць гэты дзіўны сон?

Аня

Аня! Твой сон прарочы. Ёсьць у цябе шанц атрымаць нейкі прыбытак, ба-гаце. Аб гэтым сведчыць тыя масы снегу, якія ляжалі каля тваёй загарадзі і дзялей, калі ты ішла па дарозе.

Аднак жа з гэтым прыбыткам ты будзе мець нейкія праблемы. Сама разумееш: ён жа спачатку быў шэрэ, не прыемны.

Пасля ўсё ж праглянула сонца і асвятліла наваколле. Снег стаў белы і бліскучы. І, пэўна, твае клопаты з тым прыбыткам скончыцца.

Але... тое дрэва. Будзе яшчэ нейкі ўдар, якога ты не спадзяешся, але, як бачыш сама (і санкі цэльны, і ты), ён ужо табе не перашкодзіць у атрыманні таго прыбытку.

Астрон

„Кантакты і дыялогі” на ўвесі свет

[5 працяг]

ён пачынаў гэту тэму ў шасцідзесятага гады на ўзроўні акадэмічным, пакуль яго матэрыялы не былі „арыштаваны” адпаведнымі службамі). Віктар Скарабагатаў (музычны аспект), Сяргей Гваздзёў (выяўленчае мастацтва таго часу). Шукаюць спонсараў, між іншымі хочуць звярнуцца ў Фонд імя Стэфана Баторыя, шукаюць контакт з польскімі бокамі. Бачылі б сядзіцца ў трапіцькай Юрыя Туранка і Яўгена Мірановіча.

Сяргей Гваздзёў раптам успомніў хлопца з Беласточыны, які калісьці вучыўся на мастака, але грошей яму не

хапала на школу. Паўлючук ён называўся. Пасля недзе па свеце яго наслід; весткі былі пра яго ці не з Тэгерана... Знайшоўся дакумент пра ягоная пахаджэнні... А гэта ж, кажу, сам Пятро Паўлючук, што ў Аргенціне кар'еру зрабіў, аўтар „вібрацыянізму”. Памёр у 1989 г. Дзе тут далёка шукаць, распытацца — жыве ў Бельску ягоны брат Юры, а пляменніца Галіна працуе ў „Ніве”... Вось табе і кантакты, і дыялогі — усюды трапіць можам на след роднага, і расказаць пра тое іншым.

Міра Лукаша

Папраўка

У першай частцы артыкула Мікалая Капчука „Сужыццё ў мінулым і цяпер”, які друкаваўся ў „Ніве” № 19 ад 7.05.2000 г., намі была дапушчана памылка ў даце смерці Мікалая Кастамара. Вядомы расійскі і украінскі гісторык жыў у 1817-1885 гадах. У аўтара і чытачоў просім пра бачанні.

РЭДАКЦЫЯ

Дзяжурсты беластоцкіх радных

Беластоцкія дэпутаты з Гуртка незалежных дэпутатаў запрашваюць жыхароў Беластоку на свае дзяжурсты, якія адбываюцца па панядзелках ад 16⁰⁰ да 18⁰⁰ гадзін у Цэнтры праваслаўнай культуры ў Беластоку па вул. св. Мікалая 5.

29 мая дзяжуры будзе Славамір Назарук.

(гай)

Выданне „Драўлянныя цэрквы Беластоцкіх” (тэксты на польскай, беларускай і англійскай мовах) можна заказаць у яго аўтараў. Кошт кнігі — 39 зл. (у тым кошт перасылкі — 9 зл.). Заказы прымоўць:

Ewa i Andrzej Keczyńscy, Park Pałacowy 3/4, 17-230 Białowieża

Тэл. (0-85) 681 28 80 (аўтаадказны).

У Орлі ў красавіку г.г. прыватная асоба купіла комплекс будынкаў, у якіх раней змяшчалася ветэрынарная лячэбніца. Цяпер ветэрынарны пункт знаходзіцца ў адным з будынкаў папаванай ад двух гадоў ачышчальні сцёкаў. Хаця да будынка даведзена тэлефонная лінія, ветэрынар стацыянарным тэлефонам не карыстаецца, толькі сотовым, на які ў Орлі не заўсёды можна дазваніцца. Сялянам гэта не надта выгадна, бо спалучэнні з сотовым тэлефонам абыходзяцца ім намнога даражэй.

(лч)

Дзейнасць Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны па наданні роднай мове рэальнага статуса дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ — справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашы ахвяраванні дасылаць на адрес: вул. Румянцава 13, г. Мінск, 220005, альбо пералічьць на разліковы раҳунак ТБМ № 3015212330014 у Мінскай гардырэжыцы АТ Белбізнесбанка код 764 праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80); pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Pln., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Pln., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wysyłki przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Niwa

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСА
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niwa”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрес рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>
E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбуская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацю

Ніўка

І з недаверам глядзеў на тых, што адбіваліся ад роднага (вартаснага і прыгожага)...

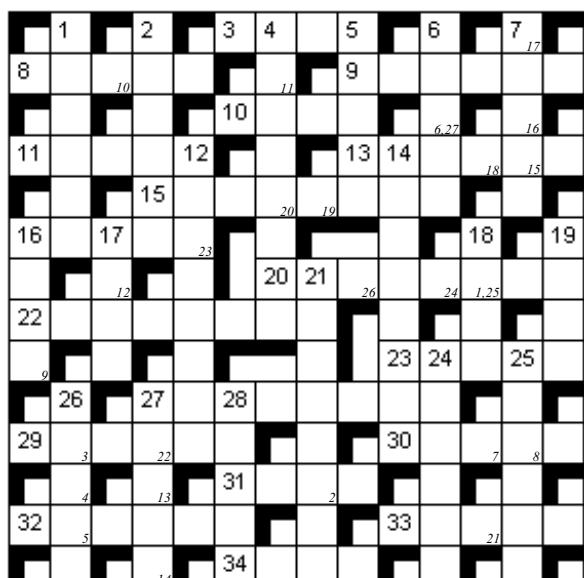
Фота Міхала МІНЦЭВІЧА

Бюро „Арьеен”

У бюро матрыманіяльным усе хароши і геніяльныя.
Усе багатыя й маестныя, працаўтыя і светлыя.
Некурачыя, непітушчыя, чыстыя ўсе, неванюшчыя.
У каго нямашка хаты, той хоць у інтэлект багаты.
Калі ён амерыканец, любіць моладасць і глянец,
Хоча маладую дзеўку, а найлепей каб, вось, цэлку,
Хоць сам ужо звісты, лысы і з пратэзам на ўсю пысу,
Панна мае быць як рэпа, не ідзётка й недарэка.
І каб з поясам асіным, і з магутнай каб грудзінай,
Каб яго шчэ адпайлі маладою сваёй сілай.
Піша, бач, што сам багаты, у Чыкага ёсьць дзеў хаты,
Корт, басейн, сад і служанка што ўсё прыбірае зранку...
Жыць у раскошы абяцае. Прапановы высылае.
„Прыезджайце, дзеўкі, з краю. Жыць там будзеце як у раю.
Я пакуль — усё выбіраю, усе смакую, правяраю
І вядома, запрашаю. Аб жыць паразмайляем.
Справішся з маёю прагай, з адпаведнаю ўвагай
Да патрэбаў аднясешся — можа, жонкай застанешся...”

Вандал АРЛЯНСКІ

Крыжаванка

Гарызантальна: 3. пералётная птуш-ка атрада вераб'іных з чорным апярэн-нем, 8. землякоп, 9. атлет, 10. усходнеславянскі паэт, 11. панскі сын, 13. бязбожнік, 15. галандскі горад на ўсход ад Апелдорна, 16. Золтан, венгерскі кампазітар (1882-1967), 20. сталіца Шатландыі, 22. Рычард, англійскі акцёр і рэжысёр (нар. у 1923 г.), 23. горад на заходзе Турцыі, 27. Джон, амерыканскі канструктар агністрэльнай зброі (1854-1926), 29. займаеща турызмам, 30. пляцоўка для катання на кань-ках, 31. горад на заходзе Сібіры, 32. горад між Іерусалімам і Назарэтам, 33. раптоўны моцны парыў ветру, 34. жаночы голас.

Вертыкальна: 1. напітак ад каровы, 2. кахранка Самсона, 4. выкладчык вышэйшай навучальнай установы, 5. тоў-

стая вяроўка, 6. Роберт, чэмпіён свету па шахматах у 1972-75 гг., 7. мова насельніцтва паўночнай часткі Нігерый, 12. Ульям, англійскі архітэктар (1723-96), 14. Герман, бельгійскі фланандскамоўны пісьменнік (1879-1967), 16. грузавік з Краменчуга, 17. музычны твор для двух выкананіц, 18. горад на поўдні Харкаўскай вобласці, 19. самец хатнай свінні, 21.магчымасць бачыць удалечыню, 24. успамін, 25. плато ў Малі і Алжыры, 26. прамысловая рыба сямейства акунёвых, 27. буйная рагатая жывёла, 28. цяжа з жалезных прутоў ад верхняга канца аглоблі да загваздкі. (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літаратыры з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рапшэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 15 н-ра

Гарызантальна: звон, абзац, Егіпет, Ізар, рыбак, учынак, „Тутэйшыя”, пітак, каморнік, кавардак, німфа, дзвісалі, Антуан, кювет, Джос, вожаты, піхата, крах.

Вертыкальна: яблыня, салата, вуздэчка, неруш, Сірыя, бераг, кукуруза, чыноўнік, піка, Тува, гном, Акра, Аклахома, ілюзія, флейта, Янкан, дукат, індыш.

Рашэнне: Чакаю/зразумення/пахукахання/канца свету (урывак верша Жанэты Ролі „Дарастанне”).

Балазе Балазюк

Жыццё з пачуццём прыніжанаці страшэннае. Ведаюць аб гэтым многія, жывуць з ім амаль усе, а намагающа нешта адміністэрства — толькі адзінкі. І малаважным ёсьць тое, ці жывем мы ў горадзе, мястэчку або вёсцы і мы ў меншасці, ці жывем у тых жа і ў большасці. Пачуццё горшасці быццам бы нам наканаванае загадзя і, круці не круці, так быць мае. Гэты комплекс нармальному чалавеку перашкаджай бы, бы на морднікі сабацы, але не нам. Нам вось гэтае неабходнае, мы ў яго самі ўлезлі (ну, крышку іншыя дапамаглі) і пакідаць ненормальныя пазіцыі і не думаем. А яшчэ і розныя пры- і паслякомплексныя ўдары і высіяткі прымаем з вялікай удзячнасцю, кланяючыся пры гэтым нізка, амаль па самае п.... Гаворачы карацей ды ясней, нам жыццё з адчуваннем сябе горшым патрэбнае як галандцу цюльпаны.

Такое становішча не чужое і мне. Хадзіў я з ім і жыў гадоў..., ну, ..., амаль палавіну свайго зямнога існавання. І, недзе ў канцы аднае дэкады, рашыў я пазмагацца з ім, адпіннуць ад сябе тое, што мяшала нармальная жыцьці і даволі часта ўводзіла ў дрэнны настрой. А прычына ўсяго гэтага была празаічная — маё прозвішча. Справа, значыць, вельмі папулярная і старая так, як і гісторыя нашага сујекта з комплексамі ўсялякай масці і ўвогуле нашага пасляваеннага жыцця — не жыцця. Большасць з нас, у гэты перыяд, памяняла свае імёны і прозвішчы, некаторыя толькі апошніяе. Уцякалі мы ад свайго, быццам нашы бабулі і прабабкі (вядома, з дзедкамі) ад немцаў, якія мелі саскі, а нават цыцкі адрезваць. А гісторыя паказала, якім промахам і вялікай памылкай былі гэтыя ўцёкі. І гісторыя, час і жыццё паказваюць, што і апошнія, канкрэтна названыя мною самагубныя крокі таксама лішнія. Бо не адзін і не двух пераканаліся, што не так лёгка перамяніцца ў некага другога і непрыкметна ўскочыць у няхай і вялікую масу, што не так хутка можна выкінуць з чобатаў славутую салому (хай і ў Вас на нагах самыя адмысловыя і мяккія тапкі!). Ну, але...

Але, вось і я вырашыў змяніць проз-

вішча. Але розніца паміж намі такая, што Вы з Верак, Васілёў, Нінаў... падрабіліся Вэрнікамі, Вацкамі, Інамі..., а я захацеў застацца сабою і прыдбадзь сабе самае сапраўднае беларускае, падляшскае прозвішча. Ну, такое як, напрыклад: Лукашук, Давідзюк і Кірызюк. І не падумайце, што пры гэтым я пляываў і дакараў сваіх продкаў за нешта. Не — мне проста надаела на сіць сваё старое і нават прыгожае і мілагучнае прозвішча. Бо яно большасці, а нават меншасці, зусім не асацыявалася з маёй тоеснасцю, поглядамі і г.д. А нават, уявіце сабе, вельмі мне мяшала. Калі я, напрыклад, хацеў культурна і паводле старога календара пасвяткаваць — кіраўнікі і супрацоўнікі не верылі мне і думалі, што я лепшы жартайкі, або першы ў чарзе ў падбластоцкі санаторый. І нават свёкры, калі я зядзіджай да іх (вядома, буднем), гарэлкі ставіць не хацелі. А і яшчэ папольску гутарку пачыналі. А я ж з іх дачкою ў царкве вянчаўся, на мове сваёй акуратна і ў любым месцы гавару, хрышчуся пры кожнай нагодзе, а яны — на табе! А колькі іншых прыкрасцей у другіх месцах, а звязаных з маім стaryм і прыгожым прозвішчам было. Думаеце абы толькі раз штыкецінай з непрыгнутым цвіком па плячах абязвежылі. І так трываў я, мучыўся, зубы ад болю заціскаючы. І з недаверам глядзеў на тых, што адбіваліся ад роднага (вартаснага і прыгожага), бы тыя нашы суродзічы па другі бок мяжы ад вартаснага і прыгожага (роднага). А душа ныла, сэрца балела... І не стрымаў я ненормальнага здзеку і, недзе ў мінульым, у канцы аднае дзесяцігодкі, калі людзям было яшчэ не так і блага (але і не зусім добра), а мне наадварот, замітусіціся я, закруціціся і адмініў свой лёс і жыццё сям'і. І прысудзіўшы сабе прыгожае, мілагучнае і беларускае прозвішча, з перспектывы -наццаці гадоў магу смела сказаць, што адмініў на лепшае. Скінуўшы невялічкі, здаецца, але ўсё-такі назойлівы прыкры цяжар, адчуў я і спазнаў сапраўдную свабоду і шчасце.

Вось так — я скінуў свой наморднік. А Вы..?

Генрык БАЛАЗЮК

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Жонка, кінуўшы мужа, прыехала да маці.

— Ледзь выйшла з дому, — апавядае, — пачула выстрал. Хіба ён не застрэліўся?

— Праверу, што здарылася, — гаворыць маці ды бярэ трубку тэлефона.

Праз хвіліну кідае трубку са злосцю:

— Ён тады адкрыў бутэльку шампанскага.

* * *

Пасля шлюбу жаніх пасылае бацькам тэлеграму: „Адчуваю сябе выдатна. Яна — цудоўная! А я — шчаслівы!”

— Ну і хітрunka з яе, — кажа маці бацьку, — ужо навучыла яго хлусіць!

* * *

Калі поўначы п'яны Янка вяртаецца дадому.

— Дзе быў? — пытае злосна жонка.

— На матцы.

— Пэўна яшчэ скажаш, што ён нядайона закончыўся!

— Так, дарагая. Судзя недзе згубіў свісток, а без яго нельга было адсвістаць заканчэнне матча.

* * *

Жонка да мужа:

— Ніяк не магу ўціміць, што ты ба-

чишь у тым сваім футbole.

— А што ты бащиш у тэатры?

— Учора, напрыклад, на футболь-

най пляцоўцы былі толькі два раненыя, а на сцэне ў тэатры забілі трох асобы.